

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie Corona heeft op 10 juli 2026 **de heer Willemsen** als getuige gehoord.

Voorzitter: De Kort

Griffier: Rijkers

Aanwezige leden van de commissie: Huidekooper, De Kort, Lammers, Mutluer en Poortman.

Aanvang 10.00 uur.

De **voorzitter**:

Ik open de vergadering. Het is vandaag vrijdag 10 juli 2026. Aan de orde is een openbaar verhoor van de parlementaire enquêtecommissie Corona.

Ik verzoek de griffier om de heer Willemsen naar binnen te leiden.

(De heer Willemsen wordt binnengeleid door de griffier.)

De **voorzitter**:

Meneer Willemsen, van harte welkom. Voordat we gaan beginnen, geef ik de aanwezige pers kort de gelegenheid voor een fotomoment.

(Er worden enkele foto's gemaakt.)

De **voorzitter**:

Corona was een pandemie die begin 2020 leidde tot een wereldwijde crisis. De gevolgen voor de Nederlandse samenleving waren zeer ingrijpend. Het kabinet nam maatregelen die ons troffen in het dagelijks leven. Ook de Tweede Kamer had een belangrijke rol in die besluitvorming. Als parlementaire enquêtecommissie Corona zijn wij ingesteld om tot een grondige, breedgedragen terugblik namens de Tweede Kamer te komen op die coronaperiode, om te leren voor een eventuele volgende pandemie of langdurige crisis.

Meneer Willemsen, u bent opgeroepen als getuige. Deze week staat in het teken van het coronatoegangsbewijs en vaccinaties. Ten tijde van de pandemie was u voorzitter van Koninklijke Horeca Nederland.

Dit verhoor vindt plaats onder ede. U heeft ervoor gekozen om de belofte af te leggen. Daarmee bent u gehouden aan de gehele waarheid en niets dan de waarheid. Ik wil u verzoeken om te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Willemsen de belofte af.)

De **voorzitter**:

U staat onder ede. U mag weer gaan zitten.

Voordat wij gaan beginnen aan dit openbare verhoor: heeft u nog vragen aan de commissie?

De heer **Willemsen**:

Nee.

De **voorzitter**:

Oké. Dit verhoor zal worden afgenomen door de collega's Mutluer en Poortman. Het kan zijn dat ik een enkele aanvullende vraag stel. We hebben veel te vragen, dus laten we beginnen.

Voor het eerste onderwerp geef ik graag het woord aan collega Mutluer.

Mevrouw **Mutluer**:

Een hele goede morgen, meneer Willemsen. Ook namens mij van harte welkom. Ik wil het bij het eerste onderdeel van dit verhoor met u hebben over de pandemie en hoe u die als horecaondernemer en als voorzitter van Koninklijke Horeca Nederland heeft beleefd. Laten we beginnen met uw functie als ondernemer, uw werk. Hoe heeft u de pandemie als ondernemer ervaren?

De heer **Willemsen**:

Het was een zware tijd. Als je ondernemer bent, ben je vooral ook mens. De eerste impact van corona was vooral de schrik over wat er op ons afkwam. Je maakt je zorgen om gezin, familie en alles erbij. Later gaat natuurlijk het zakelijke belang meespelen. Dat heeft verstrekken gevolgen gehad, die we tot op de dag van vandaag nog voelen, dus het had ontzettend veel impact.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat was zo verstrekkend?

De heer **Willemsen**:

De financiële gevolgen natuurlijk, maar ook de impact op medewerkers en jezelf. Wat staat ons nog meer te wachten? Hoe zeker of onzeker is de komende tijd? Dat is de impact. Je bent, denk ik, door corona anders gaan kijken naar zaken.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe "anders"?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat het allemaal toch wat relatiever en betrekkelijker is geworden. Je ziet hoe van het ene op het andere moment het leven kan veranderen.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u ook schetsen hoe de horeca zichzelf heeft aangepast gedurende de pandemie om het eigen verdienvermogen te behouden? U had het net over het zakelijke belang.

De heer **Willemsen**:

Je ziet in eerste instantie ... Heel veel horeca was al dicht voordat dat opgelegd werd door de overheid, omdat mensen gewoon hun verantwoordelijkheid namen als ondernemer. We wisten niet wat er op ons afkwam, dus heel veel horeca koos ervoor om dicht te gaan. Je ziet, zeker in de beginfase, dat er vrij snel geschakeld wordt vanuit de overheid: oké, als we dicht moeten, hoe gaan we dan de financiële impact aanpakken? Vervolgens worden ondernemers creatiever en gaan ze proberen op andere manieren niet alleen wat geld te verdienen, maar ook het personeel bezig te houden, door creatief te zijn en ergens energie in te stoppen.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe zag die creativiteit eruit? Hoe uitte die zich?

De heer **Willemsen**:

Mensen gingen bijvoorbeeld bezorgen, terwijl ze dat niet in hun normale business hadden zitten, maar mensen gingen ook iets sociaal-maatschappelijks doen voor hun omgeving. Mensen gingen met personeel aan de gang om te zorgen dat mensen niet vereenzaamden of dat soort zaken. Ik denk dat er ontzettend veel initiatieven zijn geweest waardoor de horecaondernemers aan de gang bleven. Zeker in die eerste fase was daar volop energie voor.

Mevrouw **Mutluer**:

U was ten tijde van de pandemie op enig moment voorzitter van Koninklijke Horeca Nederland, met 20.000 leden; 20.000-plus, vermoed ik. Wat betekende de pandemie voor de invulling van die functie?

De heer **Willemsen**:

Ik was al drie jaar voordat corona binnenkwam voorzitter van KHN. Dat veranderde natuurlijk van een taak met een paar dankbare ambities voor de toekomst naar zeven dagen in de week ad hoc politiek bedrijven, besturen. 20.000 leden, maar je voelde de impact op 55.000 ondernemers en op 450.000 mensen die in de branche aan het werk waren, dus dat gaf een behoorlijke druk.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe onderhoud je dan het contact met zo veel leden, terwijl je ondertussen ook de last van heel veel ondernemers voelt, zoals u net beschreef?

De heer **Willemsen**:

De grote kracht van Horeca Nederland is dat je in ruim 200 gemeenten actief bent met lokale besturen, dus daar zijn veel contacten, zowel met de politiek, als met leden, als met de omgeving, bewoners en alles. KHN is een zeer sterke branchevereniging door alle geledingen. Voor ons was de taak om aan de ene kant lokaal contact te houden en heel veel in het land te zijn voor persoonlijke gesprekken, maar er lag natuurlijk ook veel druk in Den Haag, omdat er ook gewoon voor onze branche gevochten moest worden op dat vlak. Achteraf gezien vraag je je weleens af: hoe hebben we het volgehouden?

Mevrouw **Mutluer**:

Even heel concreet: hoe onderhoud je daadwerkelijk het contact met zo veel leden? Met nieuwsbrieven?

De heer **Willemsen**:

Nieuwsbrieven, bijeenkomsten organiseren toen dat nog kon, apps, mailgroepen, maar ook via je lokale bestuurders, dus het via het netwerk het land in laten gaan.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei net: ook de contacten met Den Haag waren best wel belangrijk. Met welke bewindspersonen had u contact?

De heer **Willemsen**:

Vooraf met de minister van Justitie, de staatssecretaris en minister van Economische Zaken, de minister van Volksgezondheid, de premier en veel Kamerleden, van eigenlijk alle partijen.

Mevrouw **Mutluer**:

Vanuit welke inhoud? Wat werd er besproken met de verschillende bewindspersonen?

De heer **Willemsen**:

Dat ligt er natuurlijk aan waarvoor iemand verantwoordelijk was, maar het is natuurlijk veel over financiën gegaan, veel over de mogelijkheden, dus over wat wel kon als het EZK betrof. Voor handhaving, veiligheid en hoe we dingen in de hand kunnen houden was er een grote rol weggelegd voor Justitie en Veiligheid in de coronacrisis. Waar we contact over hadden, wisselde gewoon per contactpersoon.

Mevrouw **Mutluer**:

We gaan straks heel veel dieper in op die contacten. Kunt u ook zeggen wie uw belangrijkste samenwerkingspartners waren in uw contact met onder andere de overheid?

De heer **Willemsen**:

MKB-Nederland. Het bestuur van MKB-Nederland heeft heel veel voor ons betekend. VNO ook, maar vooral MKB-Nederland heeft veel voor ons betekend.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat is "veel"? In de zin van ...?

De heer **Willemsen**:

Ja, "veel" is dat zij vaak de verbindende ... Kijk, wij stonden best wel regelmatig tegenover de overheid. Dan had je ook iemand nodig die de boel kon verbinden of bij elkaar kon brengen. Daar heeft MKB-Nederland een grote rol in gespeeld.

Mevrouw **Mutluer**:

Helder. Had u ook contact met Kamerleden?

De heer **Willemsen**:

Zeker. We hebben in zijn algemeenheid veel brieven en contactmomenten met alle Kamerleden gehad. Specifiek met mensen die verantwoordelijk waren voor onze onderwerpen hadden we ook een-op-eencontact.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u daar een aantal concrete namen bij noemen?

De heer **Willemsen**:

In die tijd hadden wij bijvoorbeeld veel contact met Rob Jetten of Jan Paternotte voor onze onderwerpen. Het waren er echt heel veel. Er waren ook veel partijen die naar ons toe kwamen voor informatie.

Mevrouw **Mutluer**:

Zoals?

De heer **Willemsen**:

Sorry?

Mevrouw **Mutluer**:

Zoals?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat alle partijen het op het moment dat het hun uitkwam, wel contact met ons zochten. Ik bedoel, er werd ook gewoon politiek bedreven in die tijd.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe vaak sprak u dan Kamerleden?

De heer **Willemsen**:

Ik had, denk ik, dagelijks contact met de politiek. In de ene periode had je meer contact met het ene ministerie en dan weer met andere, maar als het gaat om de ministers denk ik dat wij echt wel wekelijks contact hadden met bijvoorbeeld de minister van Justitie en Veiligheid en de staatssecretaris van Economische Zaken.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat waren zoal de onderwerpen waar Kamerleden mee kwamen?

De heer **Willemsen**:

Dat is bijvoorbeeld in de periode geweest dat de routekaart kwam. Toen hebben wij heel veel contact gehad met Kamerleden.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u voor degenen die niet weten wat een routekaart is, nu even kort toelichten wat dat is? We gaan er straks dieper op in.

De heer **Willemsen**:

Indertijd is er gekeken naar: wat kan er wél en in welke fases, bij welke besmettingen, moeten welke maatregelen genomen worden en kunnen we ons welke vrijheden permitteren, dus wat kunnen we dan wel doen? Hoe is de verdeling tussen wat er kan in een bioscoop, horecabedrijven en sportverenigingen? Dat stond allemaal in routekaarten. Dat was veel met EZK, maar daar wilde de Kamer natuurlijk ook invloed op hebben.

Mevrouw **Mutluer**:

U gaf net aan: de pandemie deed zich voor. In een interview in Trouw in september 2021, iets later, zegt u dat KHN, oftewel Koninklijke Horeca Nederland, er vaak met gestrekte been in ging. Ik ben benieuwd naar dat gestrekte been: hoe zag dat eruit?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat wij vanaf dag één heel erg voor onze branche hebben gestreden, maar dat wij vanaf dag één ook gezien hebben dat de ondernemer er feitelijk niet zo toe deed. Er was een belang vanuit de politiek om de gezondheid goed te houden, om de economie recht te houden. Dat betrof vooral de mensen die werkzaam waren in het land; de ondernemer was niet zo relevant. Dus wij moesten daar echt heel hard voor opkomen, ook via de media en de publieke opinie, om daar dingen voor elkaar te krijgen. Wij hebben vaak ervaren en ook feitelijk te horen gekregen dat het niet ging om het redden of overeind houden van de individuele ondernemer, maar om het totale belang.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik vroeg naar het gestrekte been. U zegt: strijd.

De heer **Willemsen**:

Ja, strijd. Als je je niet gehoord voelt, maar de urgentie hoog is ... Kijk, in onze branche ... Je kreeg niet de tijd om een aantal beperkingen in te

voeren. We gingen gewoon dicht. De inkomstenstromen stopten, de spaarpotten gingen leeg, de reserves gingen op en mensen gingen fysiek, mentaal en als ondernemer onderuit. Dan heb je niet de tijd om alleen maar heel genuanceerde gesprekken te voeren en hele dagen met elkaar in overleg te zijn.

Mevrouw **Mutluer**:

Was er daarmee een hele bewuste keuze voor de strategie?

De heer **Willemsen**:

Dat is vaak wel een bewuste keuze geweest. Dat is, denk ik, wat je doet op het moment dat je weet dat je een partij als MKB-Nederland hebt, die daarin ook een rol gaat spelen als dingen op scherp komen te staan. Feitelijk zijn wij in die tijd van een branchevereniging ook een beetje een politieke partij geworden.

Mevrouw **Mutluer**:

Leg dat uit.

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat de politiek dagelijks bezig is om compromissen te sluiten. Dat hebben wij in die tijd ook moeten doen. Dan moet je soms hoog inzetten om ergens te komen.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat zijn dan de voor- en nadelen van die strategie geweest, als u erop terugkijkt?

De heer **Willemsen**:

Het voordeel is geweest dat we bereikt hebben wat we hebben bereikt, want anders waren er denk ik heel veel dingen niet voor elkaar gekomen, ook in pakketten.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat heeft u dan bereikt?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat de steun die bereikt is, bereikt is door de inzet van onder andere KHN en MKB-Nederland, maar er is ook een heel gat overgebleven, dus we hebben ook dingen niet bereikt. Plus dat we in mijn optiek veel te lange

periodes dicht zijn geweest. Dat hebben we dus ook niet bereikt. Versoepelingen hebben wij vaak niet voor elkaar gekregen. Wat wij ook niet voor elkaar hebben gekregen, is dat een heel deel coronabeleid supertheoretisch ingestoken was en in onze optiek verre van de realiteit stond. Dat hebben we gedurende die jaren niet om kunnen bouwen, met nog een laatste hele heftige sluiting tot gevolg, terwijl heel Europa verder open was. Dus we hebben een aantal dingen ook gewoon niet gehaald. Maar de compensatie die er is gekomen en die mensen door die periode heen heeft geholpen en sommige mensen ook overeind heeft gehouden, is wel gekomen door de inzet van onder andere Koninklijke Horeca Nederland.

Mevrouw **Mutluer**:

Als ik terugblik op een ander interview, van 16 maart 2023, zie ik dat u zei: we zijn heel hard aan de deur gaan rammelen; met die strategie was niet iedereen het eens, maar we hebben ons daardoor wel een positie verschaft om aan tafel te kunnen komen. Eerder had u al gezegd: met op de achterste rij voorzichtig je vinger opsteken kom je natuurlijk nergens.

De heer **Willemsen**:

Nee.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe reageerden de bewindspersonen op die strategie?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat dat ook wisselend is geweest. Ik denk dat er in het begin heel veel begrip was voor onze strategie en ik denk ook dat we in het begin grote stappen hebben gezet, maar naarmate de tijd vorderde, kwam er wel spanning op de lijn, bijvoorbeeld met de minister van Justitie en Veiligheid.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat voor spanning? Waar had die betrekking op?

De heer **Willemsen**:

Wij hebben heel vaak gesproken over: wat is realistisch, wat is de theorie, wat is de economische impact op onze sector? Daar is het namelijk veel te lang niet over gegaan. Ik weet dat de betreffende minister het heel vervelend vond als wij via de media naar buiten gingen als we onze zin niet kregen of als we niet aan tafel kwamen. Ook in de gesprekken werden de verstandhoudingen anders. Men ging zich meer vanuit een bepaalde

machtspositie opstellen dan vanuit het idee van een gelijkwaardige gesprekspartner, wat je in mijn optiek bent als je 450.000 werkenden, 55.000 ondernemers en zo'n 25 miljard omzet vertegenwoordigt.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik wil daar straks met u wat nader en dieper op ingaan. Voor nu laat ik het hierbij, wat betreft dit onderdeel van het verhoor.

De **voorzitter**:

Collega Poortman, heeft u nog aanvullingen op dit onderwerp?

De heer **Poortman**:

Ik heb eigenlijk één vraag. Die gaat over wat u helemaal aan het begin van het gesprek met mijn collega zei. Toen ging het over in eerste instantie uw zorg met betrekking tot gezinnen; die hadden betrekking op het virus. Later kwamen daar de zakelijke afwegingen bij, zei u. Toen had u het over gevolgen die tot op de dag van vandaag voelbaar zijn. Als ik daarop doorvraag, heb ik daar twee overwegingen bij. A: het gaat wat verder dan onze onderzoeksperiode, want die loopt tot 2022, het einde van de pandemie. B: het kan zo zijn dat het betrekking heeft op een persoonlijke situatie. U heeft dus alle vrijheid om terughoudend te reageren, maar ik vind het ook interessant en belangrijk om na te gaan welke sporen de pandemie en de maatregelen hebben nagelaten. Daarom stel ik mijn vraag toch. U had het had over gevolgen die tot op de dag van vandaag voelbaar zijn. Kunt u daar iets over zeggen?

De heer **Willemsen**:

Wat, denk ik, onder andere heel hard meespeelde, is dat de overheid ons heeft laten zitten met ruim 6 miljard schuld.

De heer **Poortman**:

Sectorbreed, bedoelt u.

De heer **Willemsen**:

Sectorbreed, ja. Even los van alle spaarpotten van mensen die al leeg waren gemaakt om in het landsbelang de economie overeind te houden. Vanaf het moment dat we open zijn gegaan, is daar eigenlijk nooit meer over gesproken. Er is heel lang verkondigd dat we 100% gecompenseerd werden. Die perceptie is gewekt bij heel Nederland. Dat heeft de politiek ook heel lang volgehouden, terwijl ze altijd geweten hebben dat het nooit 100%

geweest is. Daar heeft de politiek onze branche, en andere branches ook, dus gewoon in de steek gelaten. Die gevolgen zijn nog iedere dag voelbaar, want mensen zijn nog steeds aan het betalen.

De heer **Poortman**:

U heeft het over 6 miljard. Wat is de peildatum van die 6 miljard?

De heer **Willemsen**:

Net voor corona – dat was een samenloop van omstandigheden – werd de tijdelijke WW afgeschaft, waardoor wij de mensen allemaal in dienst hielden. Die hebben we keurig 100% betaald. Die mensen hebben niet gewerkt, maar er moesten wel allerlei loonheffingen over betaald worden. Dat hebben de meeste mensen niet gedaan; die hebben bij de Belastingdienst uitstel gevraagd. Daar is toen ook over gesproken. Dan is de discussie, ten eerste: moeten wij dat betalen? Dat was uiteindelijk de discussie. Vervolgens zou dat renteloos zijn, maar die rentes staan inmiddels op 4%. De horeca, en ook andere mkb-bedrijven die daar last van hadden, zijn daar in de steek gelaten door de overheid. Die financiële consequenties voelen mensen nog iedere dag.

De heer **Poortman**:

Geldt dat ook voor de schulden die toen gemaakt zijn?

De heer **Willemsen**:

Ja, dat is onderdeel van de schulden die toen gemaakt zijn. Heel veel mensen hadden gewoon potjes voor hun ouderdagvoorziening. Dat is gewoon weg.

De heer **Poortman**:

Dus los van de schulden zijn er ook potjes op nul komen te staan.

De heer **Willemsen**:

Ja, er is heel veel geld op.

De heer **Poortman**:

Dat is helder. U zei dat de suggestie werd gewekt dat er 100% vergoed is. Hoe zou u zelf die percentages zien?

De heer **Willemsen**:

Als het de NOW betreft, denk ik dat er maximaal 65% vergoed is geweest in

die periode. Ik denk dat dat ook heel feitelijk is. Ik denk dat de minister van Sociale Zaken in die tijd ... Ik liep hiernaartoe en ik kan me nog goed een overleg hier om de hoek herinneren, waarin we hem voor de zoveelste keer uitlegden dat het geen 100% was, en hij het 's avonds op tv toch nodig vond om te zeggen dat we 100% gecompenseerd werden. Dat is in mijn optiek doelbewust geweest, om die perceptie bij de Nederlanders zo te houden.

De heer **Poortman**:

Kreeg u zicht op de argumenten van de minister van Sociale Zaken waarom hij wel beredeneerde dat het 100% was?

De heer **Willemsen**:

Dat kán je niet uitleggen. Het is ook nooit iemand van de politiek gelukt om ons dat uit te leggen. Het gaat gewoon om feiten. Er is gewoon feitelijk niet meer gecompenseerd dan die 65%. Als je elkaar in een bepaald gremium blijft vertellen dat het 100% is, en je dat ook zo naar buiten brengt bij mensen die de feiten niet kennen, dan wordt het al heel snel 100% in de beleving. Maar het is nooit 100% geweest en het gaat waarschijnlijk ook geen 100% meer worden.

De heer **Poortman**:

Waar ik dan naar zoek, is wat er dan gecommuniceerd werd. Werd er bijvoorbeeld gezegd dat de hele loonsom werd betaald?

De heer **Willemsen**:

Jaja, dat. Maar de gehele loonsom, even los van de vraag of je loonheffingen zou moeten betalen over niet-gedaan werk, betreft alles inclusief, en niet alleen het brutoloon dat je een medewerker uitbetaalt.

De heer **Poortman**:

Helder. Dank voor de toelichting op dit punt. Dan heb ik verder geen vragen meer.

De **voorzitter**:

Dan kan collega Poortman direct door naar het volgende onderwerp.

De heer **Poortman**:

Dank, voorzitter. Ook vanuit mij nog: goedemorgen en welkom. Dat verzuimde ik net te zeggen. Ik vloog er meteen in, maar dat is nu dan rechtgezet.

We gaan het in dit blokje hebben over de eerste lockdown en de 1,5 meter die is ingesteld. Op 15 maart wordt die lockdown van kracht. Alle horeca moet op dat moment ook dicht. We hebben het net al gehad over de gevolgen in de tijd die het allemaal gehad heeft, maar dit gaat meer over de lockdown als zodanig. Kunt u schetsen welke impact die had op de horeca?

De heer **Willemsen**:

Ik denk toch dat het goed is om te benoemen dat heel veel horeca al dicht was voordat de overheid aangaf dat we dicht moesten. Twee weken voor die tijd ... Ik geloof dat het ergens in Brabant was, na Bergamo. Ik was in die tijd zelf op wintersport toen het in Italië ontstond. Toen ik terugkwam in Nederland, hadden we het eerste geval in Brabant. Iedere horecaondernemer heeft toen, denk ik, het besef gehad: wat gaat hier gebeuren? Misschien zeiden we twee weken daarvoor nog: dat is in Italië; dat komt niet. We wisten dat het kwam, dus heel veel horecaondernemers hadden hun deuren al dicht toen we op 15 maart te horen kregen: je moet dicht.

De heer **Poortman**:

Wat was de overweging daarachter, dat ze alvast dichtgingen?

De heer **Willemsen**:

Verantwoordelijkheidsgevoel, dat heel veel ondernemers, denk ik, gewoon hebben.

De heer **Poortman**:

Ze wilden geen besmettingshaard zijn.

De heer **Willemsen**:

Geen besmettingshaard. En je weet niet wat er op je afkomt. Je hebt te maken met gasten, je hebt te maken met personeel. Iedereen had, toen die onduidelijkheid er nog was – wat overkomt ons? – geen enkele moeite met het feit om in eerste aanleg dicht te gaan. Ik denk dat de horeca in de eerste periode overtuigd, en toen het moest ook zonder al te veel mokken, de deuren dicht heeft gedaan.

De heer **Poortman**:

Waar ik een beetje naar zoek, is het volgende. Dat is heel proactief, maar het levert meteen ook zakelijk wel risico's op om meteen zomaar dicht te

gaan, kan ik me voorstellen. Was er toen het vertrouwen dat het goed zou komen of dat het van korte duur zou zijn?

De heer **Willemsen**:

Dat had ik eerst zelf exact hetzelfde. Je hebt er geen enkel idee van dat dit zo'n impact gaat hebben. Er gebeurt iets, je weet niet wat, je bent ... Sommigen zijn in paniek, anderen gaan een soort van stilstaan. In ieder geval, alles stopte gewoon even en dan doe je dat. Dan ben je nog niet heel erg bezig met de financiële impact. Pas toen de persconferentie plaatsvond ... De eerste persconferentie was op 6 april, zeg ik uit mijn hoofd. Toen kregen we te horen dat we langere tijd dicht moesten blijven. Ik weet dat ik toen zelf een hele slechte nacht heb gehad, omdat ik toen besepte dat de impact gigantisch zou worden. Maar in eerste aanleg is iedereen gewoon dichtgegaan.

De heer **Poortman**:

Op dat moment wordt het landelijk beleid. Even vanuit de positie van Koninklijke Horeca Nederland: hoe kwam dat beleid binnen en welke doelen bent u zich toen gaan stellen, toen u zicht kreeg op wat er landelijk ...

De heer **Willemsen**:

Toen we zagen dat we dicht bleven, zijn we als brancheorganisatie gelijk naar het financiële deel gaan schakelen. Ik moet zeggen dat ik onder de indruk was van de snelheid waarmee de politiek dingen voor elkaar kreeg. Wij hadden, denk ik, binnen vier, vijf weken de eerste uitbetalingen van pakketten om te compenseren. Dat was echt heel goed. Dat zorgde ook voor vertrouwen bij de branche en bij de mensen om de lijn te volgen. Dus dat was gewoon heel goed gedaan.

De heer **Poortman**:

Wat bedoelt u met "de lijn volgen"?

De heer **Willemsen**:

Dat je de lijn van de overheid volgt.

De heer **Poortman**:

O, zo.

De heer **Willemsen**:

Ik kan mij niet herinneren – er zullen er ongetwijfeld geweest zijn – dat er in

eerste aanleg veel weerstand was tegen de sluiting. Ik denk dat iedereen zoiets had van: we weten niet wat er op ons afkomt, en dat weet niemand; het kabinet laat zien dat het maatregelen neemt. Een geveugelde uitspraak van de minister van Financiën toen was: we hebben diepe zakken. Dat gaf iedereen vertrouwen. Ik denk dat in die eerste periode het wederzijds vertrouwen groot was, ook van ons naar de politiek.

De heer **Poortman**:

Want wat doet zo'n uitspraak? Ik moet dan denken – dat kwam hier ook weleens langs – aan Mario Draghi, die ooit heeft gezegd "whatever it takes" als het gaat over het redden van de euro. Dat gaf vertrouwen. Wat doet zo'n uitspraak over diepe zakken met de branche?

De heer **Willemsen**:

Ik denk hetzelfde. Ik denk dat je dan het vertrouwen hebt: jongens, we gaan in de meewerkstand, want wij gaan helpen dit probleem op te lossen en zij gaan ons helpen dit te overleven.

De heer **Poortman**:

Op een gegeven moment komt die financiële steun beschikbaar; u noemde het zelf al. Het kabinet kondigde die op 17 maart aan. Het tempo ligt dus inderdaad hoog, zou je kunnen zeggen. Tenminste, het volgt snel op de maatregelen. Op de website van Koninklijke Horeca Nederland staat dan: het kabinet heeft geluisterd en geeft flinke ondersteuning. Op welke manier heeft het kabinet geluisterd? Was dat naar uw organisatie?

De heer **Willemsen**:

Wij zijn echt heel direct – wij hebben niet gewacht – gaan schakelen richting de politiek: oké, als dit moet, dan doen we dit en dat, maar wij moeten wel geholpen worden.

De heer **Poortman**:

U noemt de politiek. Wat was in eerste instantie uw ingang in de politiek, op dat moment?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat wij in eerste instantie bij EZK en Financiën aangeklopt hebben.

De heer **Poortman**:

Oké, toen het ging om die steunpakketten.

De heer **Willemsen**:

Ja.

De heer **Poortman**:

Had u toen ook al wensen waar het kabinet niet naar geluisterd heeft?

De heer **Willemsen**:

Nee. Wij hebben toen geroepen dat wij 100% compensatie wilden. In eerste instantie zijn we aan de gang gegaan. Als dan het signaal komt "we hebben diepe zakken", dan denk je: oké, daar gaan we uit komen.

De heer **Poortman**:

U noemde net dat het 65% was. Vindt u dan ook dat u eruit bent gekomen met de overheid?

De heer **Willemsen**:

Nee.

De heer **Poortman**:

Dat is niet royaal genoeg geweest.

De heer **Willemsen**:

Nee.

De heer **Poortman**:

Ziet u wel een verband tussen uw inspanningen en de steun die wel beschikbaar is gekomen?

De heer **Willemsen**:

Zeker, want het had veel minder kunnen zijn. Ik zeg ook niet dat ik niet dankbaar ben voor de steun die gegeven is. Alleen, gedurende het traject en ook aan het einde van de rit is mijn conclusie dat onder andere de horeca – maar het geldt ook voor andere mkb-branches – de rekening heeft betaald om een groot deel van Nederland goed te houden. Dat vind ik tot op de dag van vandaag eigenlijk een schande.

De heer **Poortman**:

U ziet het ook echt zo dat u samen met andere mkb-bedrijven een deel van de rekening heeft betaald van deze crisis.

De heer **Willemsen**:

Dat zé ik niet alleen zo; dat is gewoon een feit.

De heer **Poortman**:

Dat is zo. Tenminste, ik herhaalde u, maar dit blijft uiteraard bij uw optiek. Dat maakt u helder. Minister Wiebes, de minister van EZK, van Economische Zaken, roept ondernemers op zich te richten op de anderhalvemeter economie. Later hebben we het meer over de anderhalvemetersamenleving. Hoe werd daar vanuit de sector naar gekeken?

De heer **Willemsen**:

Dat werd al vanaf dag één ... Wij hadden – daar moet ik ook eerlijk over zijn – een grote achterban, die zeker niet altijd op één lijn zat. Er was dus een deel dat vond dat wij veel te soft optraden en een deel dat vond dat het te hard was en een deel dat daartussenin zat. Ook op dit vlak waren de verschillen heel groot. Er was een vrij groot deel van onze branche dat het als zeer onrealistisch zag.

De heer **Poortman**:

Zit er dan ook verschil in type horecabedrijf, voor hoe dit werd ...

De heer **Willemsen**:

Nee, nou ja ... Dat durf ik zo niet te zeggen. Ik denk dat de verschillen sowieso heel groot waren. Misschien zat de nacht, met een andere doelgroep dan andere zaken, er anders in. De restaurants zagen veel meer kansen dan cafés, omdat het veel makkelijker te handhaven is.

De heer **Poortman**:

Ja, daar doelde ik een beetje op.

De heer **Willemsen**:

Ja, dat zag je natuurlijk wel. Alleen, bij de restaurants zag je: joh, laten we het nou doen, want dan kunnen we in ieder geval aan de gang en dan zien we in de praktijk wel hoe het gaat.

De heer **Poortman**:

Het kabinet komt met dit voorstel. U hoort al die verschillende geluiden binnen de branche. Heeft u op dat moment ook actief meegedacht met de minister ...

De heer **Willemsen**:

Zeker.

De heer **Poortman**:

... over de invulling van die 1,5 meter?

De heer **Willemsen**:

Wij zijn echt heel actief geweest, ook in het deelnemen aan gesprekken over de anderhalvemetersamenleving, zoals we ook altijd de hand hebben uitgestoken bij het maken van routekaarten en dat soort zaken.

De heer **Poortman**:

Wat was uw inzet dan? Liever het afschaffen van die 1,5 meter, of meedenken over hoe de 1,5 meter het best ingericht kon worden?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat onze inzet over het algemeen een korte termijn is geweest, dus werkbaar open, en op de lange termijn naar de normale situatie terug.

De heer **Poortman**:

Op 1 juni van het jaar 2020 mag de horeca weer open. Dat kunnen veel mensen zich, denk ik, nog wel herinneren. Het was een mooi weekend toen ze weer open waren en we met z'n allen weer op het terras konden zitten, maar wel met 1,5 meter afstand. Hoe keek u naar de uitvoerbaarheid op dat moment?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat het, in de eerste fase dat we weer open mochten en met de beleving die er toen was, niet alleen in de horeca, maar ook bij de bevolking, redelijk te doen was, omdat best wel veel mensen de bereidheid hadden om daarnaar te luisteren, omdat we blij waren dat we weer dingen mochten. Dus ik denk dat dit in de eerste fase van de sluitingen en openingen het beste is gegaan. Naarmate de jaren vorderden, werd het mega-ingewikkeld.

De heer **Poortman**:

Zegt u dan dat de uitvoerbaarheid goed ging, maar ook samenhang met de gasten, met het publiek?

De heer **Willemsen**:

Zeker, maar dat is altijd zo. Dat is bij ons zo, dat is in de supermarkt zo, dat

is overal zo. Kijk, uiteindelijk kunnen wij van alles willen, maar als je 1 medewerker hebt op 100 mensen die komen, of dat nou in een winkel of in een horecabedrijf is, kan je dat niet allemaal strak zetten als zij niet willen meedoen.

De heer **Poortman**:

Hoe zag u het gedrag van gasten veranderen door de jaren heen?

De heer **Willemsen**:

Het draagvlak nam natuurlijk heel snel af vanaf de tweede lockdown. Dat zag je ook terug in het gedrag van gasten.

De heer **Poortman**:

Je zou kunnen zeggen: die maatregelen werden door de overheid bedacht en niet door de horeca zelf. Werd het ongenoegen over zo'n maatregel dan ook geventileerd op het horecapersoneel?

De heer **Willemsen**:

Onze medewerkers hebben het in de coronatijd sowieso niet makkelijk gehad, maar op dit vlak waren ze natuurlijk helemaal niet te benijden, want zij werden eigenlijk geacht de hele dag aan gasten uit te leggen ofwel wat ze zelf niet begrepen, ofwel waar ze zelf niet achter stonden, en die gasten dachten de hele tijd dat jij als ondernemer of als medewerker van de horeca dat probleem op kon lossen.

De heer **Poortman**:

We gaan er straks nog wat dieper op in, als het gaat over het coronatoegangsbewijs. Dit is een helder punt. We hadden het net al over de perceptie van die 1,5 meter, toen dat idee kwam. U zei al: dat lag heel verschillend in de branche. Werd op die 1 juni ook meteen duidelijk voor welke typen horecazaken dit meteen wel een probleem werd? Was het problematisch voor sommige bedrijven?

De heer **Willemsen**:

Voor de nachthoreca ging dit natuurlijk niet. Voor cafés was het bijzonder ingewikkeld. Eigenlijk was het alleen voor restaurants in redelijkheid uitvoerbaar.

De heer **Poortman**:

Want daar kun je makkelijker tafels op afstand plaatsen en ...

De heer **Willemsen**:

Als mensen eenmaal zitten, zitten ze. In een café lopen mensen, staan mensen. In een club is het nog weer anders. In de restaurants en op terrassen was het in eerste aanleg, toen de bevolking er nog achter stond, redelijk uitvoerbaar.

De heer **Poortman**:

Wat daarbij meespeelde, is, denk ik, dat je minder gasten kunt ontvangen, zeg ik als leek.

De heer **Willemsen**:

Ja.

De heer **Poortman**:

Dat zal dan alsnog financiële impact hebben, als je minder tafels kunt vullen op een avond.

De heer **Willemsen**:

Zeker.

De heer **Poortman**:

Hoe werd daar toen mee omgegaan? Dus als jullie dicht waren, volgde er compensatie; niet 100% dan, maar volgens u maximaal 65%. Hoe was dat geregeld in de tijd dat u wel deels open mocht?

De heer **Willemsen**:

We hadden natuurlijk twee compensaties. De eerste was de NOW, op de loonkosten, de tweede TVL, dus zeg maar de vaste lasten in verhouding tot je omzet en je omzetverlies. Dus daar werd een stukje in gecompenseerd, al zat daar ook weer een plafond aan. Maar ook in die eerste fase – dat klinkt misschien gek, want uiteindelijk onderneem je natuurlijk wel om te overleven en geld te verdienen – waren ondernemers denk ik gewoon heel blij dat ze open mochten. En als je dan 40 man kwijt mocht in plaats van 80, dan was dat zo, maar je personeel was weer aan de gang, er was weer wat leven in de brouwerij en je was weer open. En dan nog een stukje compensatie erbij.

De heer **Poortman**:

U had het erover hoe dat uitwerkte in de horeca en dat ook horecapersoneel het soms wel zwaar te verduren had als zij de maatregelen moesten handhaven en mensen die moesten laten naleven. Als het gaat om de

controle op die norm van 1,5 meter: werd dat nageleefd, werd dat gecontroleerd, werd dat gehandhaafd?

De heer **Willemsen**:

Dat wisselde heel erg per gemeente. Zelf ben ik voornamelijk actief in een gemeente waar vrij rigide gehandhaafd werd.

De heer **Poortman**:

U bedoelt de handhaving vanuit de gemeente?

De heer **Willemsen**:

Vanuit de gemeente, ja. Wat betreft personeel kan ik natuurlijk alleen uit eigen ervaring spreken. Iedereen had wel borden staan met de regels, iedereen sprak de gasten aan, bij het aannemen van reserveringen legde je uit wat de regels waren. Dat gebeurde dus wel. In gemeentes zag je, denk ik, grote verschillen en die werden naarmate de tijd vorderde en er meer lockdowns waren geweest, groter. Zelf zat ik toevallig in een gemeente waar het vrij rigide gehandhaafd werd.

De heer **Poortman**:

Hoe zag de handhaving van zo'n gemeente eruit? Stuurden ze mensen langs om te controleren?

De heer **Willemsen**:

Die liepen met een meetlint tussen tafels. Dan kreeg je wel eens te horen: het is 1,44 meter in plaats van 1,50 meter.

De heer **Poortman**:

En dat verschilde dus heel erg gemeente?

De heer **Willemsen**:

Dat verschilde heel erg per gemeente, ja.

De heer **Poortman**:

Helder. Ik heb verder op dit onderwerp geen vragen meer, dus dank voor uw antwoorden.

De **voorzitter**:

Collega Mutluer, heeft u nog aanvullingen?

Mevrouw **Mutluer**:

Die heb ik. U zei net: ondanks het feit dat KHN, Koninklijke Horeca Nederland ... Ik vind het toch fijner om het helemaal uit te spreken.

De heer **Willemsen**:

Dat is toch mooier. Het klinkt ook mooier.

Mevrouw **Mutluer**:

Het is mooi, het is mooi. O nee, daar mag ik geen oordeel over hebben.

De heer **Willemsen**:

O, sorry.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei net: "Koninklijke Horeca Nederland ging er met gestrekt been in." Toch hoorde ik u ook zeggen dat een aantal van uw leden u soft vonden.

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Waar zat dat 'm in?

De heer **Willemsen**:

Dat is eigenlijk begonnen na de eerste lockdown, nadat we weer open waren. Toen werd de groep leden die ons te weinig activistisch vonden en die vonden dat wij ... Het was best moeilijk in mijn rol en die van Dirk Beljaarts, toentertijd directeur van KHN. Wij hebben daar heel veel samen in gedaan, met nog veel andere mensen, maar wij deden die gesprekken. Wij hebben echt wel geprobeerd ook tot compromissen te komen, die je niet altijd uit kon leggen aan je achterban. Je kon de achterban ook niet altijd uitleggen welke dingen er niet konden als we ergens niet aan mee zouden werken. We komen dadelijk waarschijnlijk nog op het coronatoegangsbewijs. Dat is daar een heel sterk voorbeeld van. Dus het verzet bij onze leden, ook nadat mensen steeds meer in paniek waren en nadat duidelijk werd dat we niet 100% gecompenseerd werden, werd gewoon steeds groter. Dus wij hebben echt steden of dorpen, nee, steden gehad die aangaven: hé, luister, jij kan van alles afspreken, maar wij gaan hier gewoon zorgen dat we opengaan en laat ze ons maar sluiten. Dan moesten wij altijd de gesprekken aangaan. Ik weet me Leeuwarden en Venlo te herinneren. Dan moesten we echt met die

mensen in gesprek, van: "Jongens, dit gaat niet werken. We hebben meer belangen, we hebben langetermijnbelangen." Het werd naarmate corona vorderde steeds moeilijker om dat in de hand te houden.

Mevrouw **Mutluer**:

En dus waren er verschillen, begrijp ik daarmee?

De heer **Willemsen**:

Ja. Daar de verschillen heel groot. Dan gingen mensen zich ook afzetten tegen het beleid van Horeca Nederland. We hadden een aantal hele actieve actiegroepen, waaronder in de regio Breda en de regio Limburg. Daar hadden wij natuurlijk ook last van. Als ik bij de minister van Justitie zat, dan werd ik ook aangesproken op leden die zich niet aan onze afspraken hielden. Aan de ene kant begreep ik dat ook, maar aan de andere kant werd het voor ons steeds moeilijker met de maatregelen die genomen werden om al die kikkers in de kar te houden.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe moet ik het zien in relatie met al de verschillen tussen de gemeenten en de wijze waarop er werd gehandhaafd?

De heer **Willemsen**:

Dat was natuurlijk ook lastig. Als er burgemeesters zijn die zich uitspreken, dan wel binnen hun gemeente dan wel in de pers, over dat ze niet helemaal achter dingen staan of dat ze toch binnen hun gemeente andere overleggen hebben of andere dingen doen, dan gaan de mensen daar natuurlijk naar zitten kijken. Iedereen kijkt naar de voor zijn geval best practice, dus waar het meeste mag. Dat wil iedereen. Je had burgemeesters die er zeer rigide in zaten en burgemeesters die wat meer gedoogden, laat ik het zo maar zeggen. Daar ontstonden al verschillen.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat deed dat met jullie lobby?

De heer **Willemsen**:

Dat zeg ik: dat maakte het heel ingewikkeld. Aan de andere kant heeft het er ook voor gezorgd in een bepaalde fase ... Dat is natuurlijk niet goed, als je bedenkt dat mensen eigenlijk vanuit feitelijke standpunten iets willen. Wij waren gewoon in onderhandeling. Ik weet nog heel goed dat bij de laatste sluiting – die werd op 12 november aangekondigd – de minister van Justitie

mij belde met de mededeling: "Morgen gaan we om 17.00 uur dicht en, twee, jij moet Leeuwarden en Venlo onder de duim houden, want die gaan ertegenin." Toen was ik zover dat ik zei: "Je zoekt het maar uit. Als het geen 20.00 uur wordt, ga ik helemaal niet praten in Leeuwarden en Venlo." Uiteindelijk werd het 20.00 uur. Dat was voor ons een stap, maar het is natuurlijk eigenlijk best gek dat je, als je overtuigd "je moet om 17.00 uur dicht" zegt tegen een branche, met alle economische impact, onder druk dan zegt: nou, laten we dan maar 20.00 uur doen. Als ik daarop terugkijk, vind ik dat heel gek.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe had het gemoeten, gekund?

De heer **Willemsen**:

Gekund? Je had kunnen zeggen "je bent dicht" en dan de daad bij het woord kunnen voegen door die 100% compensatie neer te leggen, waardoor ondernemers de noodzaak niet hadden om open te gaan of gekke dingen te doen. Je had sowieso je rug recht kunnen houden, maar je had ook veel eerder dan gebeurd is in deze coronacrisis de economische en maatschappelijke belangen mee kunnen laten wegen, buiten de medische belangen die via het OMT en anderen kwamen. Op het moment dat je dat had gedaan, hadden we waarschijnlijk een hele andere coronaperiode beleefd. De economische impact van 20.00 uur sluiten, 17.00 uur sluiten of 22.00 uur sluiten is mega. Als je tot 22.00 uur open mag, kan je je voorstellen dat je als restaurant tot op zekere hoogte bijna 100% je boterham kan verdienen. En de medische impact van 1,5 meter tot 20.00 uur, 17.00 uur of 22.00 uur ... Dat verschil hebben ze mij nooit uit kunnen leggen. We hebben natuurlijk heel vaak gevraagd om een onderbouwing vanuit het OMT.

Mevrouw **Mutluer**:

Daar ga ik het zo met u over hebben. Voor nu laat ik het hierbij. Ik wil straks heel erg op die onderbouwing en die tweede helft van 2020 met u ingaan.

De **voorzitter**:

U gaf aan dat u na de persconferentie van 6 april slecht had geslapen, dat toen het besef kwam. Welk besef kwam er toen bij u?

De heer **Willemsen**:

Toen wij ... Ik doe de data even uit mijn hoofd, dus het kan zijn dat ik iets

mis. Volgens mij was het zondag 14 of 15 maart dat er een overleg in Brabant was van de veiligheidsregio's en 's middags bekend werd dat we moesten sluiten. Die middag moest ik naar Scheveningen om de pers te woord te staan over de sluiting en daarna naar Amsterdam. In Scheveningen waren op dat moment daadwerkelijk handhavers bezig om de boel te sluiten. Je komt in een soort achtbaan terecht van gesprekken, van van alles en nog wat. Dan komt ergens na twee, drie weken die persconferentie. Dan komt er een soort van rustmoment, dat je daarnaar zit te kijken en gaat afwachten: oké, nu gaan we iets meer vooruitkijken en een termijnvisie krijgen. Maar de mededeling van de premier was toen: het land gaat dicht en de horeca blijft dicht. Ja, daar heb ik wel wat tranen over gelaten en slecht van geslapen. Ik heb misschien wel een paar dagen ook echt gevoeld, uiteraard voor mijn eigen bedrijven, mijn eigen gezin, maar ook voor die 55.000 andere bedrijven, wat daar de impact van was. Die verantwoordelijkheid voelde ik toen heel sterk.

De **voorzitter**:

Dat kan ik me voorstellen. Dan gaan we naar het volgende onderwerp en daarvoor geef ik graag het woord aan collega Mutluer.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik wil het nu met u hebben over de tweede helft: 2020 en de sluitingen. Wij zien dat jullie, als Koninklijke Horeca Nederland, je vanaf de zomer van 2020 harder opstellen. Jullie sturen aan de Staat een sommatiebrief, waarin u stelt: we geven het kabinet een allerlaatste kans om de maatregelen voor de horeca alsnog te versoepelen. Daar staat onder meer in dat er met twee maten wordt gemeten en dat de anderhalvemeternorm grotendeels opgeheven moet worden.

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer** (PRO):

Mijn eerste vraag is: waarom werd er in de ogen van Koninklijke Horeca Nederland gemeten met twee maten?

De heer **Willemsen**:

Allereerst vonden wij het vanaf dat moment – dat was al langer aan de gang – steeds duidelijker dat de feitelijke onderbouwing ontbrak als het ging om besmettingshaarden en al dat soort zaken. Twee. Ik gebruik het woord

"naïef" toch maar. Je denkt dat als je tegen mensen zegt "je mag maar met z'n tweeën thuis zijn of iets doen", dat mensen dat ook doen. Je mocht in de horeca niet gecontroleerd met z'n vieren aan tafel, maar je mocht wel met z'n zevenen in een Touareg met de ramen dicht naar het sportveld. De feitelijke onderbouwing van alle maatregelen ontbrak. Wij werden in onze optiek steeds meer het slachtoffer van symboolpolitiek om de boel rustig te houden.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe werd er op die bezwaren gereageerd?

De heer **Willemsen**:

Nou, dat werd natuurlijk niet met gejuich ontvangen. Dat zorgde ook voor andere discussies. Wij hebben ook een periode gehad dat we tijdelijk even niet spraken met ministeries en dat we rechtszaken hadden. Wij hebben gewoon heel vaak en heel veel gevoeld dat de ondernemer er eigenlijk niet toe deed. Dat is gewoon superpijnlijk. Dat zorgt voor andere discussies.

Mevrouw **Mutluer**:

Dus ondanks de compensaties ...

De heer **Willemsen**:

Ja, maar die compensatie was niet genoeg. Als we de tijdelijke WW nog hadden gehad, dan was de overheid dit geld ook kwijt geweest vanuit de tijdelijke WW, want dan hadden wij al onze mensen naar het UWV gestuurd en dan hadden die mensen daar hun geld gehaald. Dan hadden ze veel minder gehad, dus het was slecht voor de economie geweest als alles weer openging, maar dan was de rekening in ieder geval niet voor de ondernemer geweest.

Mevrouw **Mutluer**:

Na die sommatiebrief gaat u daadwerkelijk naar de rechter. Waarom besloot Koninklijke Horeca Nederland om die juridische weg te bewandelen?

De heer **Willemsen**:

Dat is ook gewoon een stukje onmacht.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat was de eis?

De heer **Willemsen**:

Wij wilden toen onder andere dat de anderhalvemeterregel van tafel ging. We hebben meerdere rechtszaken gevoerd, maar een ging over de anderhalvemeterregel. We hebben zo ongeveer alle rechtszaken glansrijk verloren, moet ik eerlijk zeggen. Maar, ja ... Die rechtszaken kwamen wel voort uit onmacht. Dat is eigenlijk de laatste stap, als je voelt dat je niet meer als gelijkwaardig partner in gesprek bent.

Mevrouw **Mutluer**:

Was dat ook om de druk op te blijven voeren?

De heer **Willemsen**:

Om de druk op te blijven voeren, om het signaal af te blijven geven en misschien ook – nee, niet misschien – om de publieke opinie te blijven beïnvloeden, want als de politiek ergens gevoelig voor was, dan was dat de publieke opinie.

Mevrouw **Mutluer**:

Uiteindelijk komt het voor de rechter. De rechter zegt: gaan jullie nog even met elkaar in gesprek, beste Staat en Koninklijke Horeca Nederland. Dat was op 23 juli. Hoe verliepen die gesprekken?

De heer **Willemsen**:

Het klinkt misschien gek met alles wat ik tot nu toe heb gezegd, maar ik denk dat er in heel veel gesprekken een soort begrip was voor elkaars positie, dus twee kanten op. Ik kan niet zeggen dat al die gesprekken slecht liepen. Misschien ging het met de ene bewindspersoon wat makkelijker dan met de andere, maar de uitkomst is wel geweest dat we niet hebben gekregen waar we vonden dat we recht op hadden. Dus als je er zo naar kijkt ... Je kunt uren, dagen, weken en maanden met elkaar in gesprek zijn, maar als dat niet oplevert wat het moet, dan is het mislukt, denk ik.

Mevrouw **Mutluer** (PRO):

U heeft eerder gezegd dat er ook wat spanningen waren. U noemde daar heel expliciet de minister van Justitie en Veiligheid bij, minister Grapperhaus, neem ik aan. In een Volkskrantartikel zegt u ook: ik ben klaar met de eenzijdige dictaten vanuit JenV.

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u ons vertellen wat die dictaten vanuit, in dit geval, minister Grapperhaus inhielden?

De heer **Willemsen**:

De betreffende minister, die, denk ik, ook best wel onder een bepaalde spanning stond – om even begrip te tonen – had wel een manier van communiceren die wij ervaren hebben als "dictatoriaal gedrag", zeg maar. Ik weet nog goed dat hij mij een keer belde toen EZK niet over de brug kwam met afspraken over de routekaart waar we een paar keer om gevraagd hadden, en wij op onze website onze eigen routekaart presenteerden. Ik had echt dagen achter elkaar, ook persoonlijk, de betreffende bewindspersonen benaderd, zo van "kom met die routekaart". Ik wist natuurlijk dat de uitkomst bij hen zou zijn "twee personen aan tafel", maar wij vonden "vier" uitlegbaar. Ja, hij kon dan echt opbellen en zonder een "goedemorgen" zeggen: die routekaart moet nu van de website. Weet je wel, dat soort ... Ik ben niet je kind dat te laat op school is. We zijn op een normale manier met elkaar in gesprek en dat kan anders. Ja, daar had hij gewoon wat moeite mee.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat gaf u dan terug?

De heer **Willemsen**:

Volgens mij heb ik toen opgehangen. Dat weet ik eigenlijk wel zeker.

Mevrouw **Mutluer**:

U wilde uiteindelijk dat die gesprekken naar aanleiding van datgene wat de rechter zegt, zouden worden aangegaan, mits het ministerie van Economische Zaken zou aanschuiven, en dat daar verslagen van zouden worden gemaakt. Waarom was dat naar uw beleving van belang?

De heer **Willemsen**:

Omdat wij gedurende het traject steeds vaker in de gaten hadden dat wat wij afspraken, in de praktijk niet uitkwam. Ondanks dat we consequent vroegen om verslaglegging, ook via de mail en brieven, bleef die vaak uit of kwam die vaak heel laat. EZK sloot vaak helemaal niet aan, terwijl het belang voor ons, economisch gezien, er natuurlijk vanaf dag één was. Gedurende het traject vonden wij ook dat het terecht was dat wij wilden dat er meer vanuit economisch en maatschappelijk belang – de horeca heeft

daar ook nog een belangrijke rol in – werd gekeken, en niet alleen vanuit VWS en vanuit handhaving en veiligheid. Daar hebben wij dus inderdaad heel erg op gehamerd. Maar ook dat is heel vaak niet gebeurd.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe kan het dat Economische Zaken, dat uiteindelijk ook over de economische impact van die maatregelen gaat, niet aansloot bij de gesprekken die met de Koninklijke Horeca Nederland werden gevoerd? Hoe kan dat?

De heer **Willemsen**:

Nou ja, hoe kan dat? Dan ga ik een stukje aanname doen op basis van wat ik toen heb meegemaakt, maar ik denk dat er gewoon drie mensen waren die het coronabeleid bepaalden en dat EZK daarin geen speler was. Wij hadden achter de schermen met een aantal topambtenaren van EZK en met de staatssecretaris veelvuldig overleg – in mijn optiek was dat soms ook een beetje vanuit het participatievinkje – maar ik denk dat daar in de praktijk nauwelijks iets mee gedaan werd. Dus VWS, Justitie en Veiligheid en de premier: dat was het.

Mevrouw **Mutluer**:

Waar was dan die verslaglegging voor nodig? Werden tijdens zo'n gesprek dan andere dingen gezegd dan ...

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u daar een nadere toelichting op geven?

De heer **Willemsen**:

Een heel sprekend voorbeeld is, denk ik, toen het over het nachtleven ging. Wij hadden rapporten laten maken waaruit bleek dat de gemiddelde nachtclub en discotheek vele malen beter geventileerd is dan een overheidsgebouw of een school. We hadden er als sector veel tijd en geld in gestopt om die rapporten te maken. Wij werden er een beetje moe van dat die tijdens persconferenties werden afgedaan als bedompte ruimtes, als gevaarlijk et cetera. Als je in gesprekken met elkaar afspreekt "inderdaad, dat moeten we gaan bekijken; dat is niet zo", dat verslag er niet komt en het de dinsdag daarna op de persconferentie weer gaat over bedompte ruimtes

... Als je daar dan contact over zoekt – joh, hoe kan dit nou? – dan is het: ja, ik snap het wel, maar als we dit doen, krijgen we heel de medische wereld over ons heen. Wij waren gewoon onderdeel van een soort onderhandelingsspel. Zo voelde dat. Ja, ik denk dat daarom ook heel veel dingen niet vastgelegd zijn. Als wij dingen vastlegden in brieven of mails, dan kwam er ook geen reactie. Dus ik denk dat het niet altijd een belang was om dingen vast te leggen.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei net: de horeca kreeg niet datgene waar ze eigenlijk recht op hadden. Waar hadden ze recht op?

De heer **Willemsen**:

100% compensatie. De overheid, de minister van Financiën en iedereen had dat beloofd en sprak dat ook uit.

Mevrouw **Mutluer**:

Uiteindelijk worden die gesprekken gevoerd, maar dat leidt niet tot een oplossing, om het even in mijn woorden te zeggen. Uiteindelijk komt er ook een verkort vonnis. De rechter geeft inderdaad, zoals u ook net aangaf, de Staat gelijk. Uiteindelijk komt er een persconferentie op 18 september. Die motivering van het verkorte vonnis komt op 11 september. Op 18 september zien we dat er verzwaringen van de maatregelen in de horeca worden aangekondigd. De belangrijkste is dat om 0.00 uur niemand meer naar binnen mag en de muziek uit moet en dat om 1.00 uur de zaak moet zijn gesloten. U richt zich in een rechtstreekse brief, in onze beleving voor de eerste keer, aan de minister van VWS, minister De Jonge, om hem te laten weten dat u vraagtekens heeft bij de onderbouwing. Hoe verliep dat contact, volgens onderzoek voor de eerste keer rechtstreeks, met minister De Jonge?

De heer **Willemsen**:

Ik kan me voorstellen dat dit de eerste rechtstreekse brief is geweest. Wij hebben daarvóór zeker wel contact gehad. Ik kan er heel duidelijk over zijn: wij hebben bij minister De Jonge altijd nul op het rekest gekregen. Als wij onderbouwing vroegen, als wij contact vroegen met de betreffende mensen van het OMT of als wij reactie vroegen op onze rapporten, werd eromheen gedraaid, maar een concreet antwoord is er nooit gekomen.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe werd eromheen gedraaid?

De heer **Willemsen**:

Als ik vraag om een onderbouwing, om een tegenwerping van iets wat wij indienen of om een onderbouwing van een maatregel, dan wil ik niet horen dat er wellicht allerlei besmettingshaarden zouden kunnen zijn, dat die mensen ook naar hun opa en oma gaan en waar dat toe kan leiden. Dan wil ik gewoon weten: wat is er nou zo gevaarlijk in de betreffende horeca? En: wat toont nou aan dat daar het probleem zit? Dat is er gewoon nooit gekomen. Die onderbouwing, ook vanuit het OMT, is nooit naar ons toe gekomen.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat hield dan ... Wat zou een objectieve onderbouwing kunnen zijn?

De heer **Willemsen**:

Dat je niet ... Dan moet je aantonen, denk ik, dat de metingen die je doet, terug te brengen zijn ... Ik zal het niet te vaak doen, maar ik geef even één voorbeeld vanuit mijn eigen ondernemerschap. Ik heb een zaak dicht, omdat hij dicht moet van de overheid, met een studentenhuus ernaast waar twee mensen tegelijk mogen zijn. Maar voor dat studentenhuus is de week ervoor een thuistap geïnstalleerd. Daar staan 60 fietsen, dag in, dag uit. Mijn kinderen gingen met een Uber met de bank plat naar studentenfeestjes. Iedereen wist dat. Iedereen wist dus ook dat daar mensen, die overigens geen gevaar liepen, besmet raakten en dat dat allemaal gebeurde. Daar werd van gedaan als van: maar dat kan niet, want je mag niet met meer mensen in een huis zijn. Dat weet ik, maar het gebeurt. En een hele branche werd, zonder na te denken over de economische effecten, gewoon dichtgedaan. In mijn optiek kan dat niet. Ik snap ook niet waarom mensen ons nooit met mensen van het OMT hebben laten praten. Want als je iets goed kan uitleggen, dan wil je het toch ook uitleggen? De tijd was er, want ik kon ieder individueel OMT-lid bij iedere talkshow zijn verhaal horen doen. De tijd was er dus ook om met ons in gesprek te gaan. Maar het gebeurde gewoon niet.

Mevrouw **Mutluer**:

U heeft die brief rechtstreeks aan minister De Jonge gericht. Met wie heeft u naast hem nog meer gesproken over die onderbouwing?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat wij dit, als het dit betrof, met alle betrokken ministers, maar dus met name met de minister van Justitie en Veiligheid, de minister van VWS en

de minister en staatssecretaris van EZK, bespraken. Wij waren constant op zoek. Want als er een onderbouwing was, hadden wij die heel graag gebruikt om onze achterban uit te leggen waarom dingen gingen zoals ze gingen.

Mevrouw **Mutluer**:

Het RIVM heeft toch laten zien dat het aantal besmettingen dat herleidbaar is tot de horeca, een bepaald percentage betrof? Is dat niet voldoende?

De heer **Willemsen**:

Dat stond in rapporten. Overigens betrof het vaak lage percentages, bij doelgroepen die ook op heel veel andere plekken kwamen. Het RIVM heeft nooit de moeite genomen om onze analyses over clubs, discotheken, luchtbehandeling en dat soort dingen te bekijken.

Mevrouw **Mutluer**:

Maar uiteindelijk is hier volgens ons onderzoek ook weer een rechtszaak over gekomen.

De heer **Willemsen**:

Ja. Die hebben we ook verloren.

Mevrouw **Mutluer**:

Heeft u toen ook deze inzichten vanuit de horeca ingebracht?

De heer **Willemsen**:

Ja. Ik weet niet precies welke rechtszaken het waren. Er zijn natuurlijk ook rechtszaken geweest die we niet verloren hebben, maar waarbij simpelweg dan de conclusie was dat het niet bij die rechtbank hoorde op dat moment en dat in een later stadium een ander proces gevoerd moest worden. Wij hebben alles geprobeerd te doen via kortgedingen, omdat het dan ook effect zou hebben. En dat is niet altijd zo geweest.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik zie dat op 20 oktober 2020 de rechter oordeelt dat de horeca meer bijdraagt ... O, nee. De Staat stelt in de rechtszaak dat de horeca meer bijdraagt dan nu in de cijfers is terug te vinden, omdat bron- en contactonderzoek in de horeca moeizaam verloopt. Was dat niet een onderbouwing an sich?

De heer **Willemsen**:

Ja, zeker. En als je daar dan naast zet dat mensen maar met z'n tweeën thuis mogen zijn en dat dus ook doen, dan heb je het plaatje rond. Maar de praktijk is anders. Dus ja, ga het mij maar zeggen. Als er 60 studenten in een studentenhuus met vier bedden zijn om een feestje te vieren of ze zijn in een goed geventileerde club, waar raken zij dan besmet? Ik weet het niet.

Mevrouw **Mutluer**:

Om het even helder te krijgen: de onderbouwing was op zich wel duidelijk, maar de praktijk is dan weerbarstiger.

De heer **Willemsen**:

Nou, de onderbouwing was ook niet altijd duidelijk. Volgens mij hebben we ook de discussie gehad – ik weet niet precies in welke periode – over hoe je kon meten dat iemand ergens besmet of onbesmet al binnen was voordat het doorging. Er zijn genoeg redenen geweest ... Ik snap dat het belang – dat zie ik zelf ook – van een school openhouden groter is dan van horecabedrijf, maar dan kom je weer op het punt: als je dan die afweging maakt, ga dan ook het economische belang meenemen. Volgens mij is er in coronatijd ook geconstateerd dat de meeste overheidsgebouwen en scholen bijzonder slecht geventileerd worden of voorzien zijn van dat soort systemen. Dus daar waren de haarden natuurlijk ook groot. Dus ja, het is iedere keer weer de vraag: wat ben je met elkaar aan het vergelijken en wat zijn de consequenties ervan? In grote lijn is de conclusie of in ieder geval mijn conclusie dan dat men veel te laat naar maatschappelijke en economische gevolgen is gaan kijken en daarmee ook naar wat daar dan voor gedaan moest worden ten opzichte van dat medische stukje.

Mevrouw **Mutluer**:

Was u het wel eens met het oordeel ... Nou ja, misschien moet ik die vraag anders stellen. Als u kijkt naar het oordeel van de rechter, tenminste, naar dat van de Staat, die bij de rechter zegt dat de horeca meer bijdraagt aan de besmettingen omdat het bron- en contactonderzoek oftewel de handhaving zo moeizaam verloopt, begrijpt u dat dan?

De heer **Willemsen**:

Ja ... Ehm, ten opzichte van wat? Wij hadden allerlei maatregelen die mensen moesten nemen. Ze kwamen binnen, ze moesten hun handen desinfecteren, ze moesten afstand houden. Dat deed ons personeel. We hebben een periode gehad met kuschermen. Kijk, vanaf het coronatoegangsbewijs had je een

feitelijk hard iets om te kijken of iemand wel of niet naar binnen mocht. Even los van wat je daarvan vindt, was er iets. Wat was dan de handhaving die wij anders hadden moeten doen? En hoe verhield zich dat dan tot wat er op al die andere plekken gebeurde, bijvoorbeeld in de supermarkt waar je je karretje pakte? Ik bedoel, ja ...

Mevrouw **Mutluer**:

U blijft inderdaad om die feitelijke en wetenschappelijke onderbouwing vragen. We zien inderdaad later, in februari 2021, ook weer een rechtszaak die aangespannen wordt.

De heer **Willemsen**:

Een beetje hardleers, zou je zeggen.

Mevrouw **Mutluer**:

Hebben jullie ooit die feitelijke onderbouwing ontvangen?

De heer **Willemsen**:

Nee.

Mevrouw **Mutluer**:

Dank u wel. Dan heb ik voor dit onderdeel geen vragen meer.

De **voorzitter**:

Collega Poortman, heeft u nog aanvullingen op dit onderwerp?

De heer **Poortman**:

Ja, op een punt dat u aan het begin van het gesprek noemde. U zei: de politiek is gevoelig voor de publieke opinie. Wat bedoelde u daarmee? Hoe ziet u dat?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat de politiek, op het moment dat ze merken dat het impact heeft op hun zijn, in beweging komt. Dus op het moment dat wij een groter ... Ze zijn zelf namelijk ook constant bezig geweest met het beïnvloeden van die publieke opinie. Dus ja, dan heeft de publieke opinie invloed. Dus wij zijn dat ook via pers gaan doen en dat soort zaken.

De heer **Poortman**:

Heeft u dat op meer momenten gemerkt? Of heeft u daar voorbeelden van, van wanneer u dat zag gebeuren?

De heer **Willemsen**:

Het is misschien een beetje flauw, maar ik denk dat ik het nog steeds iedere dag zie gebeuren. Want ook in die tijd: als je consequent dingen blijft benoemen die feitelijk anders zijn ... Dat kan een keer gebeuren, maar als je dat blijft doen, dan heb je daar een doel mee.

De heer **Poortman**:

Maar had u op een gegeven moment ook niet het gevoel dat de publieke opinie juist wat meer aan uw kant stond, dus dat mensen liever ook wat meer versoepelingen zouden willen zien?

De heer **Willemsen**:

Op een gegeven moment kwam dat natuurlijk wel. Kijk, in eerste aanleg ... Nogmaals, ik vind de keuzes die gemaakt zijn te begrijpen vanuit het grote geheel, zeker in het begin. Het feit is dat iedereen 100% van zijn loon doorbetaald kreeg. Als de economie dan weer opengaat, dan is het gevolg automatisch dat dat geld weer gaat stromen. Mensen zaten thuis, kregen 100% betaald en gingen lekker koken en fietsen. Iedereen was in het begin gewoon ... Als je geen ondernemer was, dan had je het helemaal niet slecht tijdens corona, nog even los van het feit dat er bepaalde restricties waren. Naarmate de tijd verstreek, ging het natuurlijk meer wringen en kwam er ook meer begrip voor onze situatie.

De heer **Poortman**:

Helder. Dan heb ik ...

De heer **Willemsen**:

Maar ik denk dat als mensen in die tijd hadden moeten kiezen tussen het meer openen van de horeca en daar zelf iets voor laten of minder geld of weet ik het wat, het wellicht heel anders was geweest.

De heer **Poortman**:

Zegt u dat mensen dan niet voor de horeca hadden gekozen?

De heer **Willemsen**:

Of ze hadden om die reden veel eerder gepleit voor meer versoepelingen of

ze hadden misschien eerder weer aan het werk gewild of andere dingen willen doen. Ik denk dat de meeste Nederlanders in eerste aanleg ... Dat staat nog los van het allergrootste probleem in de coronatijd en nu nog steeds. Het aller-, aller- allerergste uit deze periode zijn natuurlijk de mensen die medisch geraakt zijn door ziek te worden of door te overlijden, de mensen die daarmee te maken hadden. Maar voor de rest had een heel deel van de bevolking het helemaal niet zo slecht in die eerste fase.

De heer **Poortman**:

Dat schetst u helder. Dank daarvoor. Dan heb ik verder op dit punt geen vragen meer.

De **voorzitter**:

Dan kunt u direct door naar het volgende onderwerp, collega Poortman.

De heer **Poortman**:

Dank, voorzitter. Dat gaat erover dat we steeds wat opschuiven in de tijd. Het is een redelijk chronologisch gesprek. Begin 2021 gaat het over de versoepelingen en de routekaart, die u net al even benoemde. Even qua tijdlijn: op 2 februari presenteert het kabinet een routekaart en op 9 februari doet de Koninklijke Horeca Nederland dat. Begreep ik net goed dat u die volgorde andersom zag? Had u in uw beleving al eerder een routekaart gepresenteerd of was dat een reactie op het kabinet?

De heer **Willemsen**:

Wij waren betrokken bij het proces naar de routekaart. Als je bij een proces betrokken bent, dan hoop je dat er veel gebeurt met de input die je geeft.

De heer **Poortman**:

Ja, precies. Dus uw routekaart was een reactie op de gepresenteerde routekaart van het kabinet?

De heer **Willemsen**:

Ja.

De heer **Poortman**:

Waaruit bestond uw kritiek op de routekaart van het kabinet?

De heer **Willemsen**:

Het ging onder andere om het aantal mensen aan tafel, de afstand ...

De heer **Poortman**:

Twee, en u zei: vier.

De heer **Willemsen**:

Twee en vier. Denk ook aan de tijdzones, dus wel tot 20.00 uur en niet tot 22.00 uur, terwijl dat economisch gezien een groot verschil maakt voor restaurants. Dat zat dus met name in die punten, plus dat ook daarbij een beetje gold: vanaf welk moment? Er waren een aantal percentages van besmettingen waarbij je wel en niet ging opschalen of afschalen. Wij bleven een discussie houden over de onderbouwing.

De heer **Poortman**:

Bij de routekaart die u zelf presenteert, schrijft u ook dat er, tegen de afspraken in, geen overleg met de sector had plaatsgevonden.

De heer **Willemsen**:

Dat klopt. Ehm ...

De heer **Poortman**:

Wat waren die afspraken?

De heer **Willemsen**:

Het is onjuist dat er helemaal geen overleg is geweest. Het gaat er alleen om ... Je kan iets brengen als "dit is in overleg met de sector samengesteld" of als "iemand is geïnformeerd geweest". Het feit was dat wij heel anders dachten. Ook hier werd weer de perceptie gewekt dat wij onderdeel waren van de uitkomst van deze routekaart, maar dat was gewoon niet juist.

De heer **Poortman**:

En los van de uitkomst: was die wederzijdse betrokkenheid er wel voordat die routekaart bestond?

De heer **Willemsen**:

Ik moet heel eerlijk zeggen dat ...

De heer **Poortman**:

Kreeg u toen het gevoel dat u er serieus bij betrokken was?

De heer **Willemsen**:

Ik moet heel eerlijk zeggen dat wij met EZK best lang goed in gesprek zijn

geweest. Alleen, gedurende de tijd vorderde, kwamen wij erachter dat EZK niet zo veel te vertellen had.

De heer **Poortman**:

Precies. U eist vervolgens een spoedoverleg met het kabinet om tot structurele verbeteringen van de routekaart te komen. Welke verbeteringen had u voor ogen? Was dat meteen dat er een alternatieve routekaart moest komen of zag u nog mogelijkheden om een paar dingen te tweaken, om het zo maar eens uit te drukken?

De heer **Willemsen**:

Op de hele korte termijn dat laatste, denk ik, dus dat we die zagen in het aantal mensen aan tafel en de tijden. Ik denk dat dat het is geweest, inderdaad. Het staat me niet meer helemaal helder voor de geest, maar ik denk dat dat het is geweest.

De heer **Poortman**:

Twee dagen later – dan heb ik het over twee dagen nadat het kabinet op 2 februari de routekaart presenteerde – wordt op 4 februari in een Kamerdebat een motie aangenomen die oproept de ruimte voor versoepeling eerlijk te verdelen. Dat is de motie-Dijkhoff. Heeft u contact gehad met het Kamerlid Dijkhoff over deze motie?

De heer **Willemsen**:

Ja. We hadden sowieso met hem wel regelmatig contact. Ik weet niet meer ... Ik kan niet meer helemaal feitelijk voor me halen wat we toen besproken hebben, maar er is wel contact geweest, ja.

De heer **Poortman**:

De motie roept de regering op om in samenspraak met deze sectoren – dat gaat over sectoren die schade lijden en tegelijk slimme plannen hebben klaarliggen – te bezien hoe de ruimte die hopelijk ontstaat, eerlijk over deze sectoren verdeeld kan worden en daarover met hen in gesprek te gaan.

De heer **Willemsen**:

Dat was volgens mij met bioscopen. Die verdeling moest plaatsvinden.

De heer **Poortman**:

Herkent u dan iets van uw eigen ideeën of zijn dit ... Heeft u wat suggesties gedaan richting deze motie, of is dit ...

De heer **Willemsen**:

Ik weet dat we erover in gesprek zijn geweest. Ik durf niet te zeggen wat wij toen hebben voorgesteld. Dat durf ik niet te zeggen.

De heer **Poortman**:

Hoe zag u op dat moment zo'n motie? Vindt u dat die ruimte geeft of is dat voor de Bühne? Dat klinkt wat gekleurd, maar ik ben benieuwd naar uw perceptie.

De heer **Willemsen**:

Nou, "voor de Bühne" ... Ik denk dat er heel veel dingen gebeurd zijn waar mensen echt oprecht achter stonden in de politiek. In mijn optiek ontbrak de realiteitszin weleens, maar dat wil niet zeggen dat iemand het voor de Bühne doet. Ik bedoel, ik denk ook dat in dit geval Dijkhoff gewoon integer is geweest en dat op die manier heeft willen bereiken. Ik denk alleen dat het in de praktijk niet bracht wat het moest brengen.

De heer **Poortman**:

Nee, want een week later presenteert u uw eigen routekaart. Dat is dus vijf dagen na deze motie. Moet ik daaruit dan concluderen dat die motie voor u geen effect heeft gehad, of niet snel genoeg?

De heer **Willemsen**:

Ja. Dat mag u wel concluderen, ja.

De heer **Poortman**:

Dan gaan we weer wat verder in de tijd. Op 22 februari – mijn collega noemde het net al – start u weer een rechtszaak. Dit keer is het een bodemprocedure tegen de Staat, samen met een groep horecaondernemers. Dat gebeurt nadat minister De Jonge zijn plannen voor het testbewijs heeft gepresenteerd in De Telegraaf. Waarop richtte uw kritiek zich in het geval van die testbewijzen?

De heer **Willemsen**:

Oe ... Dan moet ik even ...

De heer **Poortman**:

Dat is misschien heel specifiek.

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat die toegangsbewijzen sowieso maatschappelijk gezien voor een hele grote discussie zorgden en dat wij in die fase ook wel voelden dat er niet echt een keus was. Dat maakte het voor ons heel lastig, denk ik. Als je het niet zou doen, dan ging je gewoon niet open. Punt.

De heer **Poortman**:

Er was geen alternatief dan daarin mee te gaan?

De heer **Willemsen**:

Er was geen alternatief.

De heer **Poortman**:

En het zorgde voor frustratie, begrijp ik, dat er maar één optie leek te zijn?

De heer **Willemsen**:

Nou ja, goed, er werd natuurlijk heel divers gedacht over dat hele toegangsbewijs.

De heer **Poortman**:

Dit ging dan nog alleen over een testbewijs. Dat staat nog los van het coronatoegangsbewijs rondom 2G, 3G, 1G, dat dan later komt. Hoe kijkt u überhaupt tegen het gebruik van testbewijzen aan, even los van de volgorde van sectoren?

De heer **Willemsen**:

Ehm, ja ... Wilt u mijn persoonlijke mening daarover hebben, of ...

De heer **Poortman**:

Ja, dat mag ook vanuit uw vakgebied of de sector: of dat wel of niet zou kunnen functioneren, of dat het principieel een onbegaanbare weg is voor u, ook als ondernemer.

De heer **Willemsen**:

Nou, het is voor mij persoonlijk geen principieel onbegaanbare weg. Ik denk wel dat het niet gaat werken als de tweedeling in hoe men erover denkt zo groot is.

De heer **Poortman**:

Precies. Dat heeft ook met de context te maken waarin je zo'n afweging maakt.

De heer **Willemsen**:

Precies.

De heer **Poortman**:

Heeft u over de kritiek die u had contact gehad met minister De Jonge?

De heer **Willemsen**:

Ik kan mij niet herinneren dat ik hem daar zelf over gesproken heb. Ik denk dat wij als KHN ongetwijfeld per mail en brief hierop hebben gereageerd.

De heer **Poortman**:

Precies. Heeft u los van De Jonge contact gehad met andere leden van het kabinet of een reactie hierop gehad?

De heer **Willemsen**:

Nee, dat staat mij niet bij op dit onderwerp.

De heer **Poortman**:

Het punt van de testbewijzen dat u opbrengt, is dat u de plannen van het kabinet niet "proportioneel" vond. Jullie gebruikten heel specifiek dat woord. Waar zat het 'm in dat het niet proportioneel was?

De heer **Willemsen**:

Ik denk aan de impact van het verkrijgen van het testbewijs op wat men er vervolgens mee wil doen, dus een hapje eten of een drankje of een dingetje doen. Dat vonden wij denk ik niet in verhouding staan.

De heer **Poortman**:

Precies. We schuiven weer iets op in de tijd, naar maart 2021. Dan vinden er wat overleggen plaats tussen het ministerie van JenV, EZK en Koninklijke Horeca Nederland. Dan wordt er gesproken over die routekaart. In een intern verslag van het ministerie zien we daar wat kritiek op, omdat het OMT wordt gevraagd onder welke omstandigheden terrassen open mogen. Dat is dus een heel specifieke adviesaanvraag vanuit het perspectief van de horeca. De kritiek is dan dat hiermee de horeca naar voren wordt getrokken. Hoe kijkt u

daarnaar? Heeft u gezien dat u daar inderdaad naar voren bent gehaald in de lijst van versoepelingen?

De heer **Willemsen**:

Nee, dat zie ik helemaal niet zo. Als je toen keek naar de beweging die gaande was en wat er allemaal in openbare ruimtes gebeurde, was het juist heel verstandig om het gecontroleerd op horecaterrassen te laten gebeuren, denk ik.

De heer **Poortman**:

Hoe bedoelt u dat? Waarom is dat verstandig?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat het in buitenruimtes, parken, plekken waar mensen samen konden zijn, ongecontroleerd ging, net zo goed als dat er van alles ongecontroleerd georganiseerd werd. Op horecaterrassen kon je dat heel gecontroleerd laten doen. Dus ik denk dat dat een goede reden geweest is om dat te doen.

De heer **Poortman**:

Helder. Dan heb ik verder op dit punt geen vragen. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Collega Mutluer, heeft u op dit onderwerp nog aanvullingen?

Mevrouw **Mutluer**:

Ja, ik heb één aanvullende vraag. Die gaat met name over die routekaart die uiteindelijk vanuit Koninklijke Horeca Nederland kwam. Op enig moment zegt u ook: het kan niet waar zijn dat dit de eindversie van de routekaart is waarmee de horeca het vanaf maart moet doen; de sector kan echt verantwoord open middels slimme maatregelen. Ik hoorde destijds minister Keijzer, getuige Keijzer, het ook over "slimme maatregelen" en "slimme plannen" hebben. Ik wil dat u ons echt meeneemt in die slimmere plannen of maatregelen die men vanuit het kabinet onvoldoende of niet heeft benut in uw beleving. Wat zijn die slimme maatregelen om besmettingen te voorkomen?

De heer **Willemsen**:

Een van die slimme maatregelen was, denk ik, toentertijd die 1,5 meter, waar wat ons betreft geen beperking van het aantal mensen op had hoeven

te zitten. Of het nou met twee of vier of zes is ... Als je dat hanteert, hanteer je dat. In die buitenruimte was natuurlijk veel meer mogelijk dan in die binnenruimte, maar wij hebben – ik denk dat mevrouw Keijzer daarop doelde – met de fieldlabs ook laten zien wat luchtbehandeling, waar de horeca gewoon aan moet voldoen vanuit de vergunningsplicht, betekent voor de ruimtes. Dus ja, ik denk dat die slimme maatregelen vooral aanvullingen waren op de maatregelen die in de routekaart stonden. Ik denk dat wij gewoon wat meer dachten vanuit kansen dan vanuit beperkingen.

Mevrouw **Mutluer**:

En werd de uitgestrekte hand voor wat betreft die slimme maatregelen dan ook opgepakt?

De heer **Willemsen**:

Ik moet zeggen dat deze trajecten – dat klinkt misschien wat lelijk, maar zo bedoel ik het niet – vaak wel zo opgerekt werden dat we weer in een fase kwamen dat er sowieso weer meer kon.

Mevrouw **Mutluer**:

Waardoor je geen tijd meer had om die slimme maatregelen toe te passen?

De heer **Willemsen**:

Want dan gingen we weer voor een groter deel open. Naarmate het voorjaar dichterbij kwam, ging het aantal besmettingen naar beneden, kwam er meer ruimte en gingen we automatisch meer doen.

Mevrouw **Mutluer**:

U zegt: opgerekt. Daar zit iets van een aanname onder dat dat heel bewust werd gedaan.

De heer **Willemsen**:

Daarom zei ik ook: het klinkt misschien wat lelijker dan ik het bedoel.

Mevrouw **Mutluer**:

Maar is dat wel wat u voelde daarbij?

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe kwam dat?

De heer **Willemsen**:

Als je geen besluiten neemt, dingen uitstelt of vooruitschuift, dan komen automatisch andere dingen dichterbij, waaronder de tijd. Ik denk dat we allemaal iedere keer opgelucht ademhaalden als de besmettingen daalden en er meer ruimte kwam voor van alles, en dat we dan misschien minder bezig waren met hoe het over een halfjaar weer zou kunnen zijn.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik heb verder geen vragen meer, maar ik heb wel een correctie mijnerzijds. Ik zei net "destijds minister Keijzer", maar het moest natuurlijk ...

De heer **Willemsen**:

Staatssecretaris.

Mevrouw **Mutluer**:

... "staatssecretaris" zijn. Dan is dat opgehelderd. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Meneer Willemsen, we zijn een tijd onderweg in dit openbare verhoor, dus ik stel voor dat we gaan pauzeren voor vijftien minuten.

Ik verzoek de bode om de getuige naar buiten te leiden.

(De heer Willemsen wordt naar buiten geleid door de bode.)

De **voorzitter**:

Ik schors de vergadering voor vijftien minuten.

De vergadering wordt van 11.17 uur tot 11.35 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is een openbaar verhoor door de parlementaire enquêtecommissie Corona.

Ik verzoek de griffier om de getuige naar binnen te leiden.

(De heer Willemsen wordt binnengeleid door de griffier.)

De **voorzitter**:

Welkom terug. We vervolgen het openbaar verhoor. Voor het volgende onderwerp geef ik graag collega Mutluer het woord.

Mevrouw **Mutluer**:

Dank u wel. We gaan het met u hebben over het coronatoegangsbewijs. We hebben het af en toe aangestipt, u ook, in het verhoor. Het coronatoegangsbewijs wordt eind 2021 voor het eerst ingezet als "dansen met Janssen". Gemakshalve noem ik het even zo. Je mag dan direct na een vaccinatie zonder enige wachttijd met het Janssenvaccin de horeca in. Als eerste wil ik van u weten hoe u tegen dit "dansen met Janssen" aankeek.

De heer **Willemsen**:

Dat hele coronatoegangsbewijs was voor ons geen keuze. Het was of met coronatoegangsbewijs of niet. Je merkte aan alles dat dat de polarisatie mega heeft versterkt en versneld. Dus dat was bij onze achterban niet anders. Dat voerde ook de druk op onze mensen, ondernemers en personeel, ontzettend op, omdat ook in dit geval mensen weer dachten dat daar de verandering plaats kon vinden. Je krijgt dus van alles en nog wat op je bordje. Het zorgde voor een handhavingsactiviteit waar we eigenlijk niet op ingesteld zijn. Dat hele coronatoegangsbewijs moesten we dus doen, maar we stonden er niet achter.

Mevrouw **Mutluer**:

Maar even terug naar dat "dansen met Janssen". Het ging met name om het feit dat ...

De heer **Willemsen**:

Voor die clubs.

Mevrouw **Mutluer**:

... jongeren na vaccinatie direct mochten feesten.

De heer **Willemsen**:

De manier waarop het gebracht werd, was natuurlijk ook wel bijzonder.

Mevrouw **Mutluer**:

Sorry?

De heer **Willemsen**:

De manier waarop dat naar buiten kwam of gebracht werd, was natuurlijk heel bijzonder. Het leek alsof alles weer zou kunnen, maar ik geloof dat het twee of drie weken heeft geduurd voordat het weer ingeslikt moest worden op die manier. Dus dat heeft ons niet veel goeds gebracht.

Mevrouw **Mutluer**:

In welke zin niet?

De heer **Willemsen**:

Nou ja, volgens mij in die zin dat het een al behoorlijke discussie nog veel en veel groter maakte en – laat ik het zo zeggen – heel wisselvallig beleid veroorzaakte.

Mevrouw **Mutluer**:

Wisselvallig beleid? Bedoelt u daarmee de wijze waarop het dan werd gehandhaafd?

De heer **Willemsen**:

Dat ook. Maar volgens mij werd het "dansen met Janssen" – we kunnen allemaal weer dansend de nacht in en door het leven – vrij snel, binnen enkele weken, na toename van de besmettingen weer teruggedraaid.

Mevrouw **Mutluer**:

Snel na "dansen met Janssen" zien we ook heel veel virusuitbraken in horecazaken, zoals bij Aspen Valley in Enschede, dat uiteindelijk acht maanden dichtgaat. Die zaak wordt dan bekritiseerd en gesloten. Hoe keek u daarnaar, ook in relatie tot de gebrekkige of vermeende gebrekkige handhaving?

De heer **Willemsen**:

Ik ga niet over deze individuele ondernemer praten, maar laat ik vooropstellen dat er in zijn algemeenheid natuurlijk ook aan de kant van de branche fouten zijn gemaakt of dingen niet goed zijn uitgevoerd. Je mag je wel afvragen in hoeverre je die verantwoordelijkheid, die mensen natuurlijk zeiden heel graag te willen nemen omdat men open wilde, op die manier bij personeel en ondernemers neer kan leggen. Maar dat er aan onze kant van de lijn ook fouten zijn gemaakt, is duidelijk, denk ik.

Mevrouw **Mutluer**:

U zegt hierbij twee dingen. Enerzijds moet je die verantwoordelijkheid bij die ondernemers neerleggen. Laten we dat eerst even afpellen. Wat vindt u daarvan?

De heer **Willemsen**:

Ik vind eigenlijk van niet. Want met die verantwoordelijkheid word je ook onderdeel van een hele grote discussie en van agressie, in de zin van: welke dingen kan je controleren en welke niet? We weten, denk ik, ook allemaal dat er heel veel vervalste toegangsbewijzen in omloop waren en dat er allerlei toegangsbewijzen werden uitgegeven zonder dat er getest werd. Dus het was zo lek als een mandje. Die verantwoordelijkheid kwam vervolgens bij die ondernemer en zijn personeel te liggen, die daarbij ook het mikpunt werden van veel agressie van tegenstanders van dit onderdeel van de corona-aanpak.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe uitte zich dat, ook richting personeel?

De heer **Willemsen**:

Daadwerkelijk in agressie richting personeel. Mensen weigeren of mensen aanspreken op het feit dat ze dat moesten doen, werd natuurlijk niet goed ontvangen.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik zie overigens de uitbater Khalid Oubaha in februari 2022 in Tubantia aangeven: "Politici wisten al dat 's avonds een prik halen en daarmee een biertje drinken, dus 'dansen met Janssen', flauwekul was. Dat kon helemaal niet. Wij zijn daarin misleid; dat is een blunder geweest. Mensen hadden gewoon binnen 24 uur getest moeten zijn." Hij was overigens ook erg kritisch op de Koninklijke Horeca Nederland, die zich in zijn ogen veel te stof had opgesteld.

De heer **Willemsen**:

Sorry, veel te wat?

Mevrouw **Mutluer**:

Veel te soft had opgesteld.

De heer **Willemsen**:

Ja. Khalid was een van woordvoerders van het tegengeluid richting KHN en richting de overheid. Alleen, wij hebben ons vanaf dag één wel op het standpunt gesteld dat overal alleen maar tegen zijn, zonder met oplossingen te komen, niet gaat werken. Wij zaten dus inderdaad met Khalid Oubaha en andere ondernemers niet op één lijn.

Mevrouw **Mutluer**:

Even los van of u op één lijn met hem stond, gaf hij ook aan: we zijn misleid, er is een blunder gemaakt met "dansen met Janssen". Deelde u die mening ook?

De heer **Willemsen**:

Dat durf ik niet op die manier te zeggen. Ik vind wel dat we veel te snel, en dat bleek ook wel uit de uitkomsten ... Dit werd gebracht als de grote verlossing, en achteraf bleek dat niet zo te zijn. Of men dat op dat moment geweten heeft, lijkt me niet, want anders weet je dat je jezelf binnen twee weken in de vingers snijdt. Dus zo naïef is het nou ook weer niet geweest. Dus ik denk niet dat men het geweten heeft, maar het had misschien wel wat nauwkeuriger bekeken kunnen worden.

Mevrouw **Mutluer**:

Want uiteindelijk ... Ik noemde Aspen Valley. Dat ging overigens niet dicht door slechte naleving maar, even voor alle helderheid, door een valsnegatieve test, waardoor andere mensen besmet raakten. Maar hoe keek u heel algemeen naar de sluitingen destijds van horecazaken vanwege besmettingen?

De heer **Willemsen**:

Dat had toch ook iets van willekeur. Stel dat mensen met valse toegangsbewijzen binnenkomen – ik noem maar iets – wat ga je daar als ondernemer tegen doen? Dat lijkt me bijzonder ingewikkeld. Dus ik denk dat er inderdaad ... Er zullen bedrijven gesloten zijn omdat ze zich niet aan regels hielden. Dat is in alle tijden terecht, met of zonder corona. Ik bedoel: als je zaak vol zit met mensen die roken, krijg je daar sinds het rookverbod ook problemen mee, dus in coronatijd moest je je ook aan regels houden. Maar ik denk wel dat er sprake is geweest van willekeur. Ik kan geen individueel geval noemen, maar ik weet wel dat wij met mensen in gesprek zijn geweest waarbij wij ook echt onze vraagtekens hadden waarom die gesloten werden.

Mevrouw **Mutluer**:

Wie had die verantwoordelijkheid wel moeten nemen, als u stelt dat die verantwoordelijkheid eigenlijk niet bij de uitbaters had moeten liggen?

De heer **Willemsen**:

Voor die handhaving?

Mevrouw **Mutluer**:

Ja.

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat daar dan toch een grotere rol voor de overheid had moeten zijn.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik meen mij te herinneren dat burgemeester Halsema aangaf dat er in haar gemeente meer horecazaken, restaurants et cetera zijn dan personeel om dat te handhaven.

De heer **Willemsen**:

Ja, dat zal zomaar. Maar ik denk ook dat een heel groot deel van die horecabedrijven, restaurants et cetera gewoon open hadden gekund en gemoeten, zonder dat handhaven op dat toegangsbewijs.

Mevrouw **Mutluer**:

Op 25 september zien we wel dat het coronatoegangsbewijs breed wordt ingevoerd in de horeca, bij evenementen, in de kunst- en cultuursector maar ook in de sport. Je moet laten zien dat je gevaccineerd, genezen of negatief getest bent, het zogenaamde 3G, om binnen te komen. De anderhalvemeternorm wordt dan afgeschaft. De nachthoreca blijft gesloten. Was het coronatoegangsbewijs in uw beleving ten opzichte van die anderhalvemeternorm een verzwaring?

De heer **Willemsen**:

Ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Kunt u dat toelichten?

De heer **Willemsen**:

Ja, want je sluit op voorhand een hele groep mensen uit, die dan dus niet

meer bij je komen. Dat is één. Ten tweede is de handhaving van het coronatoegangsbewijs voor de ondernemer ook een verzwaring. Dus ja, dat was een verzwaring.

Mevrouw **Mutluer**:

Hoe ging dat in de praktijk? Laten we nog een keertje naar die handhaving kijken vanuit de uitbaters.

De heer **Willemsen**:

Voor zaken met een deurbeleid was het relatief iets makkelijker, even los van het feit dat je een hele doelgroep mist en dat je van alles en nog wat naar je hoofd krijgt als je daar aan de deur staat of als je je werk probeert te doen. Je mist daardoor dus een bepaalde groep mensen, maar voor een restaurant of café, of op een terras, waar zelfs even sprake van is geweest, is dat gewoon niet werkbaar. Ik bedoel: mevrouw Halsema had minder medewerkers dan een aantal horecabedrijven, maar wij hebben niet dusdanig veel medewerkers dat we al dit soort taken erbij kunnen doen.

Mevrouw **Mutluer**:

Dus? Hoe pakte dat in de praktijk uit?

De heer **Willemsen**:

In de praktijk – daar ga ik ook eerlijk over zijn; dat wist ik al toen we het in gingen voeren – ging dat natuurlijk niet goed gehandhaafd worden. Maar ja, de keuze was: anders niet open. Dus, ja.

Mevrouw **Mutluer**:

Met andere woorden: de ondernemers gingen akkoord, terwijl men of de Koninklijke Horeca Nederland het aannemelijk achtte dat het niet overal gehandhaafd zou worden.

De heer **Willemsen**:

Jazeker. Maar goed, ik zat al drie jaar in een traject en iedere keer zag ik de naïviteit als het ging om de handhaving van maatregelen, ook bij mensen thuis en op andere plekken, en inmiddels was ik ook wel bereid om hierin mee te gaan, omdat ik wist dat het niet zou lukken.

Mevrouw **Mutluer**:

En de gemeenten dan? Als je kijkt naar de verschillende gemeenten: werden

die maatregelen op dezelfde manier uitgevoerd? Werd daar niet iets over gezegd?

De heer **Willemsen**:

Nee, de verschillen in handhaving zijn in de gemeentes naarmate corona vorderde, laten we zeggen vanaf lockdown twee, alleen maar groter geworden. Er waren echt gemeentes waar gewoon ongelooflijk veel gedoogd werd en er waren gemeentes waar nauwelijks iets kon.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat doet dat dan voor het draagvlak?

De heer **Willemsen**:

Ja, is dat een ... Moet ik het beantwoorden?

Mevrouw **Mutluer**:

Zeker moet u dat beantwoorden.

De heer **Willemsen**:

Dat breekt het draagvlak natuurlijk in rap tempo af. Dat is toch ook niet meer uit te leggen? Dat was voor ons ook niet uit te leggen. Die gesprekken werden ook daaronder ... Dat zeg ik. Kijk, na drie jaar ... Daar kan je iets van vinden, of het wel of niet goed is, maar het zorgde er ook voor dat wij af en toe meedingen in dingen waarover we dachten: nou ja, laten we maar "ja" zeggen. Het is een beetje zoals mijn kinderen dat weleens doen: laten we maar "ja" zeggen, dan houdt papa tenminste zijn mond en dan kunnen we vooruit. Ja, dat is in die periode ook zo gegaan.

Mevrouw **Mutluer**:

Uiteindelijk maakt het kabinet 45 miljoen beschikbaar om een goede controle mogelijk te maken. Wat is er met dat geld gebeurd?

De heer **Willemsen**:

Ik heb geen idee. Dat zal deels goed uitgegeven zijn en voor een groot deel niet. Maar ja, er zijn honderden miljoenen in teststraten gaan zitten waar 60 man per dag kwamen. Ik denk dat heel veel geld uitgegeven is dat we in onze zak hadden kunnen houden.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik zie in de Kamerbrief dat er geld komt: er komen middelen vrij om bij te

dragen in de kosten die ondernemers, instellingen en verenigingen maken voor het controleren van het coronatoegangsbewijs, onder meer door controleurs aan te stellen of door slimme oplossingen te organiseren zoals een centraal controlepunt of polsbandjes, of hen daarbij enigszins te faciliteren.

De heer **Willemsen**:

Dat gaat natuurlijk bij een bioscoop en bij een club met deurbeleid. Dat snap ik, maar bij een eetcafé met 54 zitplaatsen, een café of terras? Dat gaat natuurlijk niet werken. Die mensen zijn er ook niet. We kunnen wel zeggen "dan heb je geld en dan mag je iemand aan de deur zetten om dat te controleren", maar dat werkt in de praktijk natuurlijk niet zo.

Mevrouw **Mutluer**:

Die 45 miljoen die toen ter beschikking zijn gesteld ...

De heer **Willemsen**:

Ik weet niet waar die aan opgegaan zijn, hoor. Daar ga ik zomaar vanuit, maar ik durf niet te zeggen waaraan. Dat durf ik echt niet zeggen. Wij hebben het niet gepakt in ieder geval.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat zegt dat dan over ... Gewoon uw persoonlijke opvatting. Er wordt 45 miljoen euro ter beschikking gesteld om onder andere de verenigingen, de horeca-instellingen en -uitbaters te helpen om die handhaving goed te organiseren, want die verantwoordelijkheid ligt bij hen. Is het geld daarmee weggegooid?

De heer **Willemsen**:

Ja, dat denk ik wel. Of je 4,5 miljoen, 45 miljoen of 450 miljoen doet: als er geen draagvlak is of geen reële mogelijkheid om het goed voor elkaar te krijgen, dan is het weggegooid geld. Maar goed, dat geldt niet alleen voor deze 45 miljoen.

Mevrouw **Mutluer**:

Waar nog meer voor dan?

De heer **Willemsen**:

Nou, wat ik aangeef. Ik bedoel: ik weet dat er in Rotterdam hele teststraten stonden. Bij Ahoy stond er één. Daar kwam, denk ik, 60 man per dag. Daar

stond naast ieder bord waar je naar rechts moest iemand die zei: je moet hier naar rechts. Dat ging heel de dag door. Daar waren ook onze mensen aan het werk. Die mochten acht uur op een bus zitten, waarvan ze vier uur tussendoor konden leren. Eén uur moesten ze mensen prikken en testen. Studenten werden acht uur betaald. Die bussen stonden in de wijk en daar kwam natuurlijk geen hond. Ja, we hebben het allemaal gezien, toch? Dat hebben jullie ook gezien. Dus ja, dat geld is allemaal weggegooid.

Mevrouw **Mutluer**:

Uiteindelijk kwamen die maatregelen. Het coronatoegangsbewijs werd breed ingevoerd op 25 september, maar wat was uw inzet richting het kabinet en de bewindspersonen die u sprak in aanloop naar die maatregelen ten aanzien van het coronatoegangsbewijs?

De heer **Willemsen**:

Wij hebben in die gesprekken altijd de bezwaren bij het coronatoegangsbewijs aangegeven, dus wat ik ook nu schets. Alleen, toen duidelijk werd dat het geen keuze zou worden, zijn wij daarin mee gaan bewegen. Dat heeft overigens tot heel veel negativiteit geleid binnen de branche en van buiten de branche. Daar hebben mijn collega's en ik ook echt last van gehad. Dat was misschien wel de felste periode als het ging om mensen die lelijk deden, dus dat was gewoon een heel lastige, vervelende tijd.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei net ook: we hadden geen keuze. Dit leidde tot polarisatie, gaf u net aan. Er was veel negativiteit. Hoe uitte zich dat concreet?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat heel veel mensen toen in meer of mindere mate te maken hebben gehad met dreiging, ook via de socials, via de telefoon en als je mensen op straat tegenkwam of in je horecabedrijf. Ja, ik heb ook regelmatig personeelsleden moeten aanhoren die bedreigd waren omdat mensen mij wilden spreken naar aanleiding van dit verhaal. Ja, dat is natuurlijk verschrikkelijk. Dat wil je niet. Je wil dat je personeel zich veilig voelt en dat je gezin zich veilig voelt. Dat was in die tijd. In het begin van de coronaperiode – toen had ik er in die zin meer begrip voor – was het vooral vanuit ondernemers die gewoon in paniek waren. Als je dan in gesprek ging, kwam je er nog wel uit. Maar gedurende de periode van het

coronatoegangsbewijs was er natuurlijk een bepaalde stroming in het land – die is er, denk ik, nog steeds – die echt hele gekke dingen ging doen.

Mevrouw **Mutluer**:

Omschrijf even die bepaalde stroming, in uw woorden.

De heer **Willemsen**:

Dat zijn natuurlijk de mensen die corona ontkennen, wat wij als KHN en ik als persoon nooit gedaan hebben, want we hebben echt de ernst gezien. Die zien we nog steeds. Maar dat kwam echt op het bordje van onze ondernemers en ons personeel terecht.

Mevrouw **Mutluer**:

Wij zien dat u in aanloop naar het coronatoegangsbewijs, op 23 september, ook een overleg had met minister Grapperhaus en staatssecretaris Keijzer. Kunt u zich dat overleg herinneren? Wat was uiteindelijk de uitkomst van dat overleg?

De heer **Willemsen**:

Ehm ... In mijn optiek was duidelijk dat staatssecretaris Keijzer het helemaal niet zag zitten.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat bedoelt u daarmee? Haar functie of het onderwerp?

De heer **Willemsen**:

Het coronatoegangsbewijs. Nee, of zij haar functie niet zag zitten, laat ik aan haar. Maar het coronatoegangsbewijs zag zij niet zitten. Wij ook niet, maar ik denk dat we allemaal wel zagen dat het een soort voldongen feit was dat dat ging gebeuren.

Mevrouw **Mutluer**:

Dan is dat overleg er. Heeft mevrouw Keijzer tijdens dat overleg bepaalde uitingen gedaan waaruit bleek dat ze tegen het coronatoegangsbewijs was?

De heer **Willemsen**:

Ja, wij spraken haar natuurlijk ook veel. Ik sprak echt veel met Mona Keijzer, echt wel wekelijks. Naarmate corona vorderde, werden de verhoudingen ons ook steeds duidelijker. Je merkte gewoon aan haar dat zij dingen aan het doen was waar zij gewoon niet achter stond. Dat zorgde ook in die

overleggen voor een disbalans, zeg maar. In die overleggen was Mona Keijzer gewoon niet ... Die had niet zo veel in te brengen.

Mevrouw **Mutluer**:

We zien in de stukken een terugkoppeling van het gesprek binnen de overheid. Het gesprek wordt gekwalificeerd als "redelijk dramatisch": "Een redelijk dramatische call, waarin de staatssecretaris geen enkele duidelijkheid gaf over het onderwerp, terwijl zaterdag wel nieuwe maatregelen ingaan. Dat is ook bepalend voor de handhaving." Heeft u dat ook zo ervaren, als een dramatische call?

De heer **Willemsen**:

Nou, "dramatisch" vind ik als woord wel heel ... Kijk, we hebben dat natuurlijk vaker gehad, ook met de invoering van de routekaart en dat soort zaken. Als iemand iets voor elkaar wil krijgen en niet goed kan uitleggen wat die voor elkaar wil krijgen of daar niet achter staat, dan merk je dat. Dat heeft natuurlijk ook zijn uitwerking op hoe dat dan in de praktijk gaat verlopen. Gedurende corona hebben we op een aantal vlakken gezien dat deze staatssecretaris, die overigens naar ons altijd zeer oprecht was en duidelijk was over wat ze wel en niet vond, ook naar ons toe – ze vond dus echt niet alles goed wat wij deden – zich steeds minder goed kon vinden in het beleid. Als met "dramatisch" bedoeld wordt dat ze in dat gesprek niet overtuigend was, dan was het dramatisch.

Mevrouw **Mutluer**:

Direct na de brede inzet van het coronatoegangsbewijs zien we ook dat staatssecretaris Keijzer na haar interview in De Telegraaf ontslagen wordt. Wat betekende het ontslag van mevrouw Keijzer uiteindelijk voor Koninklijke Horeca Nederland?

De heer **Willemsen**:

Ja ... Sowieso is het natuurlijk triest, want ik denk dat iedereen, ook mevrouw Keijzer en alle anderen, gedurende die hele coronaperiode keihard gewerkt heeft. Alle bewindspersonen die vandaag aan het woord, of nee, aan bod zijn gekomen, hebben hard gewerkt, denk ik. Dus het is persoonlijk natuurlijk zeer triest dat dat gebeurt. Wij hadden al lang in de gaten dat haar impact nihil was, dus ik vond het persoonlijk voor mevrouw Keijzer heel vervelend.

Mevrouw **Mutluer**:

Maar voor Koninklijke Horeca Nederland ...

De heer **Willemsen**:

Maakte het niet zo heel veel uit, ondanks dat zij ontzettend haar best heeft gedaan voor ons. Maar de impact was er niet. Ik vond het aan de andere kant ook wel weer een schrijnende bevestiging van hoe die verhoudingen in het coronabeleid lagen, zeg maar.

Mevrouw **Mutluer**:

U sprak meerdere bewindspersonen. Zaten daar ook bewindspersonen bij die ook bezwaren hadden of dat uitten of deelden met u?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat, maar dat is een aanname ... Ik heb volgens mij aan het begin van dit overleg aangegeven dat ik hiernaast ergens een keer boven een café heb gezeten met onder anderen minister Koolmees. Dat ging over die compensatieregelingen. Ik denk dat dat ook een minister was die zich allesbehalve senang voelde bij de afspraken die we maakten en de uitvoering daarvan. Dus het verbaasde me ook niet dat hij niet terugkwam. Bij meneer Grapperhaus heb ik nooit iets gemerkt waaruit bleek dat hij er niet achter stond. Dat waren wel degenen die wij het meest spraken.

Mevrouw **Mutluer**:

Maar wat betreft mevrouw Keijzer zei u dat u al eerder wat spanningen had opgemerkt tussen haar en de rest van het kabinet. Klopt dat?

De heer **Willemsen**:

In ieder geval tussen de mensen die betrokken waren, dus de minister van VWS en de minister van Justitie en Veiligheid, ja.

Mevrouw **Mutluer**:

En ze was daar open over richting u?

De heer **Willemsen**:

Nee, maar als je in een overleg zit met elkaar, dan kan je dat wel lezen. Nee, zij heeft nooit tegen mij gezegd: goh, Robèr, ik wil heel even mijn hart luchten over de minister van Justitie en Veiligheid.

Mevrouw **Mutluer**:

Tot slot. Wat betreft die brede inzet van het coronatoegangsbewijs zie ik ook dat u op enig moment op de website stelt: "Ondertussen worden we 'gebruikt' om de vaccinatiegraad te verhogen en wordt het principe van gastvrijheid in haar ziel geraakt." Daar had ik wel wat vragen over. Waarom vonden jullie dat jullie gebruikt werden om de vaccinatiegraad te verhogen?

De heer **Willemsen**:

Omdat wij geen keus hadden in wie wij wel of niet toelieten en omdat we duidelijk merkten dat er vooral bij de jongere doelgroep zoiets heerste van: ja, als ik mijn vrijheid kan kopen door een vaccin te nemen, dan doe ik dat. Maar dat is natuurlijk niet wat je wil. In onze optiek werden wij daar dus voor gebruikt, want mensen wilden graag weer naar de horeca en vrijheid van bewegen. Wij konden niet anders dan daaraan meedoen. Of dicht blijven, dat was ook een alternatief geweest.

Mevrouw **Mutluer**:

En de meesten kozen ervoor om open te blijven.

De heer **Willemsen**:

Ja. Dat was geen optie. Je moet overleven.

Mevrouw **Mutluer**:

Ja. Dank u wel. Ik heb op dit punt geen andere vragen.

De **voorzitter**:

Collega Poortman, heeft u op dit onderwerp nog een vraag?

De heer **Poortman**:

Die heb ik niet. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik heb nog één vraag. U sprak zojuist over staatssecretaris Keijzer, die bezwaren had. U gaf aan mijn collega Mutluer aan dat je dat in zo'n overleg wel kunt lezen. Kunt u dat ...

De heer **Willemsen**:

Je voelt spanning. We hadden ook vaak overleg. Als het Justitie en Veiligheid betrof, dan waren er heel vaak twee burgemeesters bij: meneer Weterings van Tilburg en meneer Aboutaleb van Rotterdam. Daar merkte je het ook als

mensen anders over dingen dachten. We zaten natuurlijk in kleine comités. Wij waren met twee, drie mensen. Dan zaten daar ... Ik denk dat het logisch is dat, naarmate de tijd vorderde, het lontje korter werd bij mensen en de vermoeidheid of frustratie toenam. Dus ja, ik heb zeker gemerkt dat daar ...

De **voorzitter**:

Nee, maar burgemeesters hebben een eigenstandige positie. Als u met meerdere leden van het kabinet aan tafel zit en er sprake is van eenheid van kabinetsbeleid: kunt u omschrijven hoe u dat kon lezen? Heeft u daar een voorbeeld van?

De heer **Willemsen**:

Als je in of rondom overleggen vanuit je functie contact hebt met elkaar, denk ik dat je, als mensen niet of wat lauw reageren, daaruit kunt halen hoe iemand daarin staat. Nogmaals, ik ga niet ... Mevrouw Keijzer heeft nooit gezegd: ik was het niet eens met wat ik gisteren besprak. Maar ze hoefde dat ook niet te zeggen, net zo goed als Grapperhaus het niet hoefde te zeggen als hij zich irriteerde aan de staatssecretaris, want dat was ook duidelijk.

De **voorzitter**:

Dus het was voor u non-verbaal bijvoorbeeld duidelijk.

De heer **Willemsen**:

Precies.

De **voorzitter**:

Helder. Dan kunnen we naar het volgende onderwerp. Daarvoor geef ik collega Poortman het woord.

De heer **Poortman**:

Dat gaat over de periode eind 2021 en wat zaken die toen met het OMT besproken zijn. We zitten dan dus in de periode na de invoering van het coronatoegangsbewijs. Dan geeft u een interview in Trouw; dat kwam in het eerste blokje met mijn collega ook even langs. Dat was op 26 september 2021, voor de volledigheid. Dan vertelt u over de samenwerking met de overheid. U vertelt dat u tot aan de tweede lockdown van eind 2020 best wel te spreken bent over die samenwerking. Daarna is volgens u – ik citeer – de overheid "in een tunnelvisie gekomen waarin ze is blijven doordenderen; met name sinds het kabinet vastzit in de formatieperikelen, is het lastig

onderhandelen". Dat wil ik in tweeën splitsen; eerst de tunnelvisie en dan de formatieperikelen. Allereerst, wat bedoelt u met de tunnelvisie van het kabinet?

De heer **Willemsen**:

Nou, dat, ehm, de stelling die ingenomen was in het begin, toen er nog heel weinig bekend was ... Op een gegeven moment – al doende leert men – zie je verandering en moet je daar iets mee doen. Dat heb ik bij het kabinet niet kunnen merken. Als het gaat om het verder openen of ... In onze optiek was er heel veel sprake van symboolpolitiek vanuit een tunnelvisie. We zagen gewoon dat de maatschappij en het draagvlak veranderden, maar de maatregelen veranderden niet. Ik heb het ook over de rol van het OMT, bijvoorbeeld.

De heer **Poortman**:

Dat voel ik met u mee als het erover gaat dat de tijd verstrijkt en dat de maatregelen steeds hetzelfde patroon volgen. Je zou ook kunnen zeggen dat het virus ook een beetje datzelfde patroon volgde: de besmettingen namen toe en de ziekenhuizen en de ic's kwamen weer vol te liggen. Hoe keek u daarnaar? Had u vanuit die optiek begrip voor de maatregelen? Of vond u dat ook op dat punt voortschrijdend inzicht ontbrak?

De heer **Willemsen**:

Ja, op dat punt ontbrak ook voortschrijdend inzicht. Want als je dezelfde dingen doet en het effect en hoe je het beoordeelt negatief blijven, dan doe je niet de goede dingen. Plus, daarnaast zag je dat de maatschappelijke impact ook heel erg mee ging tellen. Mijn kinderen waren toen – ik moet het even goed zeggen – 13 tot 20, zo'n beetje, of 12. Die zijn nu wat ouder. De impact op die groep is natuurlijk immens. Daar is zelden over gesproken tot in de eindfase.

De heer **Poortman**:

De vraag die ik nu stel, mag u beantwoorden vanuit de rol van iemand die dicht bij het bestuur zit, of vanuit die van ondernemer of burger. Hoe ziet u die afweging voor zich, even vanuit het frame dat de ic-capaciteit niet overschreden mag worden, als de besmettingen toenemen en mensen sterven aan dit virus? Hoe ziet u dan voor zich dat die afweging tot stand zou moeten komen? Hoe weeg je dan, in uw optiek, die maatschappelijke belangen mee?

De heer **Willemsen**:

Ik kan me voorstellen dat het ingewikkeld is, want iedere dode is er een te veel. Maar de andere negatieve effecten zijn natuurlijk ook immens. Op een gegeven moment kun je ook gaan bekijken welke groep je aan het beschermen bent en wat je daarvoor moet doen en laten. Ik denk ook: als je kijkt naar de mogelijkheden die er voor bepaalde groepen wel waren geweest om dingen te doen, nogmaals, ook heel de tijd vanuit het oogpunt van wat er in de echte wereld gebeurde ... Want daar gaan eigenlijk drie jaar lang al die theoriemodellen van OMT en RIVM, en gedachtes van bepaalde bewindslieden, aan voorbij. Die hadden allemaal zoiets van: "We hebben regels. Als iedereen zich daaraan houdt, hebben we nog maar zo'n beetje besmettingen en zo weinig ziekenhuisopnames. Dan nemen we deze maatregelen." Maar als men zich in de basis al niet aan die regels houdt, krijg je dus een heel ander speelveld. Je kan clubs sluiten, maar als je in ieder leegstaand pakhuis illegale raves hebt waarvan iedereen op de hoogte is, dan heb je het probleem verlegd. Sterker nog, dan is er geen controle. Dat gebeurde natuurlijk na de eerste lockdown meer en meer.

De heer **Poortman**:

Had u er ook zicht op dat dat gebeurde? Heeft u dat ook waargenomen of is dat ...

De heer **Willemsen**:

Nee, dat is gewoon een waarneming. Dat is ook gedeeld. Het voorbeeld dat ik een tijdje geleden heb gegeven over de studentenhuizen is bijvoorbeeld gewoon feitelijk. Alle café- en restauranteigenaren hebben frustraties gehad, maar als jij naast een studentenhuus zat, was je frustratie nog vele malen groter, want daar gebeurde van alles.

De heer **Poortman**:

Het tweede punt was de invloed die de verkiezingen en de formatie op het coronabeleid hadden. U spreekt over formatieperikelen. Hoe had dat impact op uw communicatie met het kabinet? Want u zegt: het is lastig onderhandelen door de formatieperikelen.

De heer **Willemsen**:

Als je niet weet wie op een bepaalde plek terugkomt en wie een bepaalde verantwoordelijkheid neemt of mensen het voor zich uit schuiven, dan is het op dat moment wel lastig. Het is makkelijker praten met iemand van wie je weet dat die nog een bepaalde periode op een plek zit en wat moet doen.

De heer **Poortman**:

Precies. Het sloeg vooral op die onzekerheid, van: hoe gaat dit kabinet wel of niet verder en wie bekleedt dan welke positie?

De heer **Willemsen**:

Ja.

De heer **Poortman**:

Kreeg u ook vanaf de andere kant, als u kijkt naar het opereren van het kabinet, het idee dat het invloed had dat men afscheid aan het nemen was van portefeuilles of minder betrokken was? Ik vul dat een beetje in om misschien ...

De heer **Willemsen**:

Ik geloof wel dat de motivatie van de gemiddelde bewindspersoon groot genoeg is om tot het eind te blijven knokken. Ik denk alleen dat er ook een bepaalde coronamoeheid ontstaat. Op het moment dat je dan in je eindfase zit, heeft dat, denk ik, automatisch wel consequenties. Maar het is niet zo dat ik het gevoel heb gehad: hij weet dat hij over een halfjaar weg is, dus hij gooit er nu met z'n pet naar. Dat niet, nee.

De heer **Poortman**:

Helder. In het tweede deel van het blokje zou ik het met u willen hebben over de sluitingstijd, over de discussie die in november 2021 ontstaat. Het kabinet kondigt dan een sluitingstijd van 20.00 uur 's avonds aan voor de horeca. U bent daar zeer kritisch op. U verwacht ook op dat moment dat veel bedrijven zich niet aan die sluitingstijd zullen houden. Even los van die sluitingstijd: hoe keek u ernaar dat bedrijven dat blijkbaar bij u aankondigden? Waren uw vermoedens sterk genoeg om dat zo te zeggen? Hoe keek u naar die houding van bedrijven?

De heer **Willemsen**:

Ik begreep dat wel. Ik vond het ook vervelend, want het maakte mijn onderhandelingspositie, of mijn positie als gesprekspartner, natuurlijk wel lastig, als de verdeeldheid in de achterban groter wordt. Ik hield liever iedereen zo veel mogelijk bij elkaar. Die laatste sluiting heeft misschien wel de meeste frustratie bij iedereen opgeleverd. Die heeft lang geduurd en was slecht onderbouwd. Mensen reden massaal net de grens over om alles te kunnen doen waar ze zin in hadden. Volgens mij kregen wij rond 12, 13 november die sluitingstijd. Een paar weken later gingen we dicht. Dat heeft

tot eind februari geduurd, terwijl alles al in volle gang was. Die was gewoon echt niet meer uit te leggen. Dit was overigens het moment waarop ze mij belden, op de 11de van de 11de. Ik weet nog heel goed waar ik was. De volgende dag moesten we om 17.00 uur gaan sluiten. We hadden er toen al beperkingen op zitten in november. Toen belde de minister van Justitie mij, van: morgen om 17.00 uur gaan we dicht. Toen zei hij "je moet wel om Leeuwarden" en "die en die moeten allemaal" ... Maar ik zei: dat gaan we gewoon niet doen. Volgens mij heb ik het net benoemd. Daar ontstond toen een soort onderhandeling waardoor het 20.00 uur werd. Dat was voor ons te weinig. In onze optiek had dat 22.00 uur moeten zijn. Maar het feit dat we er op die manier mee omgingen ... Als de overheid nou echt de urgentie voelde dat die maatregel had moeten zijn ...

De heer **Poortman**:

Dat had de onderhandelingspositie ...

De heer **Willemsen**:

... om om 17.00 uur dicht te gaan, dan ga je toch geen handjeklap doen?

De heer **Poortman**:

Nee, precies. U zei: dat is ondermijnende urgentie. Het bieden van die onderhandelingsmogelijkheid relativeert ook meteen de urgentie van de maatregel als geheel.

De heer **Willemsen**:

Voor mij wel. Dus ik had in twee telefoongesprekken volgens mij drie uur erbij.

De heer **Poortman**:

Dan had u nog twee telefoongesprekken moeten voeren.

De heer **Willemsen**:

Ja, precies. Dan werd er waarschijnlijk niet opgenomen. Maar dat voelde gewoon helemaal niet goed. Heel die laatste sluiting heeft niet goed gevoeld.

De heer **Poortman**:

Maar hoe kijkt u naar de houding waarmee gereageerd werd of dat bedrijven aankondigden: we gaan ons hier niet aan houden?

De heer **Willemsen**:

Als voorzitter van zo'n club ga je daar natuurlijk tegenin. Je gaat in gesprek en zegt: jongens, we moeten het met z'n allen doen, en dit en dat. Maar ik ben daarnaast natuurlijk ook gewoon ondernemer en mens. Ik kon het gewoon niet meer uitleggen. Ik denk dat wij in die tijd – daar zal de weerstand richting mij ook zijn ontstaan – intern met de bewindslieden al die tijd wel heel duidelijk hebben aangegeven wat we vonden, maar dat wij het naar buiten toe heel keurig zijn blijven verwoorden naar onze leden. Maar daardoor werd het voor ons wel steeds ingewikkelder. Ik weet ook dat die fase mij de meeste energie heeft gekost, omdat ik er gewoon echt niet meer achter stond. Als ik geen voorzitter van Horeca Nederland was geweest en alleen maar ondernemer, was ik waarschijnlijk de eerste geweest die had gezegd: zoek het uit, ik blijf gewoon open.

De heer **Poortman**:

Dat schetst u helder. Na de aankondiging van de sluitingstijd wordt nog aan het OMT voorgelegd of het tijdstip ook voor inloop kan zijn. Dat gaat dan even over de harde sluitingstijd van 20.00 uur. Dan zou dit het tijdstip voor inloop kunnen zijn, dus mensen mogen tot 20.00 uur binnenlopen en dan blijft de horeca daarna nog open, maar mogen er geen nieuwe gasten meer binnenkomen. U heeft daarover contact met minister Blok – dat is inmiddels de derde minister van Economische Zaken die u op dat moment meemaakt in de coronatijd – en een ambtenaar van zijn departement. Kunt u iets vertellen over het contact dat u hierover gehad heeft?

De heer **Willemsen**:

Die ambtenaar was Karlo van Dam volgens mij, in die tijd. Het is volgens mij voor ons een zegen geweest in coronatijd dat we hem op Economische Zaken hadden als het ging om proberen met elkaar eruit te komen.

De heer **Poortman**:

U had goed contact met hem?

De heer **Willemsen**:

Er was goed contact met hem. We zagen ook dat de impact nihil was, maar er werd wel van alles geprobeerd. Met de minister van toen hebben wij echt nooit iets gekund. Dat was zo afstandelijk en kil ...

De heer **Poortman**:

Bedoelt u dan die derde minister of alle drie de ministers?

De heer **Willemsen**:

Die derde minister.

De heer **Poortman**:

Minister Blok; daar hebben we het dan over.

De heer **Willemsen**:

Minister Blok, ja. Dat was ook gewoon echt ... Het overleg met hem is, denk ik, niet meer geweest dan twee keer anderhalve minuut een telefoontje of zo.

De heer **Poortman**:

Dat ging dus onder meer hierover?

De heer **Willemsen**:

Ja, onder meer hierover, omdat ook hier weer geldt dat je ... Tenminste, het is ons niet gelukt, en we hebben de onderbouwing ook nooit gekregen. Als je om 19.45 uur ergens aan tafel zit met z'n vieren in een veilige omgeving ...

De heer **Poortman**:

Op 1,5 meter.

De heer **Willemsen**:

Op 1,5 meter. Waarom zou je dan om 20.15 uur niet meer veilig kunnen tafelen? Ja, geen idee. Maar dat vonden wij wel iets. De impact, economisch gezien, op restaurants in dit geval was natuurlijk ontzettend groot.

De heer **Poortman**:

Wat we in elk geval zien, is dat uw vraag – ik noem het even "uw vraag", maar dat is de vraag van Koninklijke Horeca Nederland – wordt voorgelegd aan het OMT, als een soort check van: kan dit? Was dat een resultaat van dit gesprek? Is deze adviesaanvraag gekomen op verzoek van Koninklijke Horeca Nederland?

De heer **Willemsen**:

Dat denk ik, maar nogmaals, wij hebben gedurende de coronaperiode heel vaak de vraag gesteld om dingen te toetsen bij het OMT, maar wij hebben daar nooit heldere antwoorden op gekregen.

De heer **Poortman**:

Oké, maar u had wel helder ... U stelde bijvoorbeeld vragen ...

De heer **Willemsen**:

Wij wilden heel graag onderbouwingen, en aangezien het kabinet nogal hing ...

De heer **Poortman**:

Maar vroeg u dan bijvoorbeeld in dit geval ook: wilt u dat checken bij het OMT? Of was dat het initiatief van het ministerie om dat te checken bij het OMT?

De heer **Willemsen**:

Neenee, dat hebben wij ongetwijfeld gevraagd.

De heer **Poortman**:

En dat is ook vaker gebeurd, zei u.

De heer **Willemsen**:

Dat is vaker gebeurd, ja.

De heer **Poortman**:

Maar dat gebeurde dan op eigen initiatief? Dat was dan niet van ...

De heer **Willemsen**:

Altijd via een bewindspersoon. Wij hebben nooit rechtstreeks contact gehad.

De heer **Poortman**:

Met het OMT. Maar ik bedoel meer: gaf het ministerie actief een opening, van: hebben jullie nog vragen aan het OMT?

De heer **Willemsen**:

Nee.

De heer **Poortman**:

Of zei u: wilt u dit voorleggen aan het OMT?

De heer **Willemsen**:

Dat laatste, ja.

De heer **Poortman**:

Het OMT gaat er ook niet in mee. Die zeggen: "Het risico op besmetting is niet alleen afhankelijk van het aantal wisselingen van bezoekers, maar ook van de contactduur tussen bezoekers en de intensiteit van het contact. Door het voorstel zal het aantal besmettingen toenemen." Dat was uiteindelijk de reactie van het OMT op uw advies. Heeft u dit verslag, deze onderbouwing, ook gekregen naar aanleiding van uw contact met minister Blok op dit punt?

De heer **Willemsen**:

Ik herken het wel. Of ik het uit een gesprek of op papier heb gekregen, weet ik even niet, maar ik weet wel dat dit de reactie was.

De heer **Poortman**:

Het besluit is in elk geval toegelicht, begrijp ik dan.

De heer **Willemsen**:

Ja ... Ik kon er niks mee, want er zat geen ... Ja, dit was het verhaal. Maar ja ...

De heer **Poortman**:

De feiten waren niet overtuigend.

De heer **Willemsen**:

... feitelijk zeggen ze niks, toch?

De heer **Poortman**:

Wat zei u?

De heer **Willemsen**:

Feitelijk zeggen ze niks.

De heer **Poortman**:

Nou, ze zeggen dat door de intensiteit van het contact het aantal besmettingen ook zal toenemen.

De heer **Willemsen**:

Nogmaals, als je op 1,5 meter zit, een uur lang of twee uur lang ... Maar goed, ja.

De heer **Poortman**:

U heeft uw bezwaren op dit punt helder gemaakt. Dit werd zeg maar aan u meegedeeld en het werd toegelicht. Werd u vaker ingelicht over OMT-adviezen?

De heer **Willemsen**:

Nee.

De heer **Poortman**:

Dit was de enige keer dat u dit soort duiding kreeg?

De heer **Willemsen**:

Dat wij echt terugkoppeling hebben gekregen, dat is dit geweest. Vaak was het in gesprekken met bewindslieden of mensen van ministeries dat men aangaf wat het advies van het OMT was. Heel vaak had ik het de avond ervoor al gehoord op tv of bij een talkshow. Daar bleef het wel bij.

De heer **Poortman**:

Helder. Dan heb ik verder op dit punt geen vragen. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Collega Mutluer, heeft u op dit onderwerp nog aanvullingen?

Mevrouw **Mutluer**:

Ja, één vraag. Die gaat over de maatregelen die dan vanuit het kabinet komen, de maatregelen die jullie moeten gaan handhaven. Alles staat en valt met naleving. U zei: als je je niet aan je regels houdt, wat heb je dan aan je maatregelen? Hebben jullie dat vanuit jullie, Koninklijke Horeca Nederland, kenbaar gemaakt in al die gesprekken die jullie met de bewindspersonen voerden, zo van: oké, jullie leggen een maatregel op, maar die is gewoon niet te handhaven?

De heer **Willemsen**:

Ja, zeker. Over de haalbaarheid? Ja, natuurlijk.

Mevrouw **Mutluer**:

Of men houdt zich niet aan de regels. Hoe werd daar dan op gereageerd?

De heer **Willemsen**:

Ik sla het even heel plat. Stel dat iemand tegen mij zegt "je moet dit doen"

en ik zeg vanuit de praktijk of hoe we dat zien "joh, dat gaat niet" of "dat werkt niet, want mensen gaan daar niet in mee". Stel dat de ander dan zegt: ik hoor wat je zegt, maar je moet dit doen, want anders gaat het niet door. Ja, dan zeg je: oké, dan gaan we het proberen.

Mevrouw **Mutluer**:

En dan probeer je het ...

De heer **Willemsen**:

Maar je weet de uitkomst al.

Mevrouw **Mutluer**:

Dan probeer je het en dan heb je weer contact met elkaar en geeft u aan: het werkt niet. En dan?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat wij nooit in een traject hebben gezegd: het werkt niet. Soms constateerden ze dat zelf, soms niet en soms ging de tijd voorbij. Er werd ook weleens aangegeven "omdat we dit nu doen, zien we een lijn bij de besmettingen". Ik dacht dan echt: "Ja, nou, prima, als jullie dat zo voelen, maar dit is niet wat er in de praktijk gebeurt. Dus de besmettingen gaan naar beneden. Nou, dat is hartstikke goed, maar dat komt echt niet doordat wij nu zo strikt aan het handhaven zijn." Alleen, soms is men denk ik ook op zoek naar onderbouwing van zijn eigen waarheid of zo. Dus dan grijpt men aan: we zien toch dit en we hebben dit afgesproken. Maar als je iets afsprekt, wil dat natuurlijk niet zeggen dat het altijd zo gaat.

Mevrouw **Mutluer**:

Had u het idee dat de naleving altijd wel werd getoetst, om beleid aan te passen, aan te scherpen, te wijzigen?

De heer **Willemsen**:

Nee. Ik denk dat naarmate corona vorderde ... Die handhaving lag natuurlijk voor een heel stuk bij gemeentes en bij lokale boa's, agenten et cetera. We hadden indertijd ook veel contact met onder anderen Jan Struijs, toen voorzitter van de Nederlandse Politiebond, en zijn collega van de boa's. Die naam ben ik even kwijt. Zij gaven ook aan dat het draagvlak bij hun mensen om te handhaven en te controleren steeds verder wegzakte. Dus als die instanties het al niet meer doen op die manier ... Ja, ik denk dat er in de

laatste coronasluitingsperiode, waar we het net over gehad hebben, van handhaving nauwelijks sprake is geweest.

Mevrouw **Mutluer**:

Tot slot het handjeklap waarover u het net had. Is dat vaker voorgekomen, dat er op deze wijze onderhandeld werd over een aantal maatregelen?

De heer **Willemsen**:

Ehm, ja. Alleen, soms probeer je elkaar ergens te vinden, waarbij je allebei nog steeds wel het goede gevoel hebt over de impact. Ik vond dit laatste voorbeeld – ik bedoel dat wij echt tegen de sluiting waren, de ander "17.00 uur" zei, de druk van de ketel moest in een paar steden, wij "dan gaan we dat doen, maar dan moet het 22.00 uur worden" zeiden en het 20.00 uur werd – wel de meest bijzonder vorm van onderhandelen.

Mevrouw **Mutluer**:

Helder voor nu.

De **voorzitter**:

Ik heb verder ook geen aanvullingen meer op dit punt. Dat betekent dat we naar het laatste onderwerp kunnen van dit openbare verhoor en daarvoor geef ik graag het woord aan collega Mutluer.

Mevrouw **Mutluer**:

We gaan richting een afsluiting. Ik wil met u terugblikken op de coronaperiode. Ik wil u de vraag stellen of u zelf zaken tijdens de pandemie anders had willen aanpakken.

De heer **Willemsen**:

Of ik zaken anders had willen aanpakken?

Mevrouw **Mutluer**:

Ja.

De heer **Willemsen**:

Vanuit mijn rol bij de KHN?

Mevrouw **Mutluer**:

Vanuit uw rol bij de Koninklijke Horeca Nederland.

De heer **Willemsen**:

De enige manier waarop ik dit heb kunnen doen, is door heel dicht bij mijzelf te blijven. Anders had ik het niet volgehouden. Daar zal ongetwijfeld het een en ander op aan te merken zijn. Het had soms misschien diplomatieker of bedachtzamer gekund. Maar als ik het weer zou moeten doen, zou ik het op deze manier doen. Ik heb natuurlijk wel dingen geleerd.

Mevrouw **Mutluer**:

Wat heeft u geleerd?

De heer **Willemsen**:

Ik ben in het begin wel naïef geweest als het ging om afspraken maken met de overheid. Ik ben ook mijn vertrouwen in de politiek door corona wel deels verloren. Dat vind ik jammer. Ik heb in een afscheidsinterview weleens aangegeven dat ik tot aan corona – mijn oudste zoon mocht in dat jaar voor het eerst gaan stemmen – altijd vol trots vertelde over het land waarin hij woonde, over het politieke systeem, over het belang van democratie en blablabla. Ik heb dat tot op de dag van vandaag nooit meer zo goed uit kunnen leggen. Dat vind ik jammer. Maar ik had absoluut dingen anders kunnen doen. Maar in de grote lijn zou ik hetzelfde doen.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei net: ik heb dééls het vertrouwen in de overheid verloren. Is er nog een deel ...

De heer **Willemsen**:

Nou, het komt een beetje terug, af en toe.

Mevrouw **Mutluer**:

Is er hoop? Kan het vertrouwen hersteld worden? En hoe?

De heer **Willemsen**:

Tja, kijk, hoop ... Ik ben geen complotdenker en geen gekkie, dus er is voor mij altijd hoop. Maar ik kan het nog steeds niet verkroppen dat er niemand vanuit de kabinetten van toen is geweest die heeft gezegd: "Beste ondernemers van Nederland, beste horecaondernemers, wij hebben constant het verhaal willen doen geloven dat we jullie 100% hebben gecompenseerd. Dat hebben we niet gedaan. Jullie hebben de rekening betaald. We gaan dat óf alsnog compenseren óf niet compenseren. Maar we zijn in ieder geval eerlijk over hoe het gegaan is." Kijk, er is ook een hele groep ondernemers

die bijvoorbeeld net voor corona kwamen of gedurende een periode dat we open waren, een bedrijf begonnen. Dat zijn over het algemeen mensen met veel passie. Misschien zijn het niet altijd de beste ondernemers, maar het zijn wel mensen die bevlogen hun vak doen. Die mensen werden helemaal niet gecompenseerd. Zij hebben alles verloren in drie jaar tijd. Daar kijkt niemand naar om. We hebben mensen gehad die 25 of 30 jaar in de horeca hadden gewerkt. Zij hadden een pensioenpot of misschien een pandje. Als ze gingen stoppen met de horeca, was dat hoe zij door gingen leven. Die mensen zijn alles kwijt. Daar kijkt niemand naar om. Er staat mij nog heel helder een gesprek bij met de minister van Financiën. Toen ik hem aansprak op de diepe zakken, zei ik: "Hoe kan dit nou toch? We hadden toch diepe zakken?" Toen zei hij: "Ik heb nooit bedoeld dat we 50.000 ondernemers in jullie branche gingen redden. Ik heb bedoeld dat we de economie overeind zouden houden." Met andere woorden: die 50.000 ondernemers zoeken het maar uit. Als de ondernemer van café A stukgaat, komt meneer B. Die gaat café A doen en die mensen blijven aan het werk. Dat is iets wat mij tot op de dag van vandaag verschrikkelijk steekt. Er is spaargeld afgenomen om de economie overeind te houden. Mensen zitten in de schulden om, mede, de economie overeind te houden. Nu zijn we aan het kijken hoe we dingen kunnen aanscherpen voor ondernemers in Nederland. Daardoor wordt het ook niet beter. Het verdienmodel in onze branche is, denk ik, tot een nulpunt gedaald. Niemand praat meer over loonheffingen over niet-betaald werk, die wij nu aan het voldoen zijn. Niemand praat over het feit dat die lening renteloos verstrekt zou worden, maar dat we er inmiddels 4% over betalen. Ik vind dat van geen kanten kloppen.

Mevrouw **Mutluer**:

Is dat de reden waarom u aan het begin van het verhoor zei: de ondernemers voelen zich in de steek gelaten?

De heer **Willemsen**:

Ja. Er zijn ook ... Soms zijn mensen zo blij over het feit dat ze het overleefd hebben, dat ze weer in die modus zitten van: oké, we gaan weer vooruit. Want dat doen ondernemers, ook horecaondernemers: zij gaan weer door. Ze willen niet terugkijken. Maar er is ook een hele grote groep die niet meer terug kán kijken, omdat ze het kwijt zijn. En er is een hele grote groep die nog tot op de dag van vandaag aan het kijken is: "Kunnen we alles betalen? Want ik moet ook nog mijn coronaschulden terugbetalen." In de afgelopen verhoren die ik teruggekeken heb, zag ik soms mensen emotioneel worden. Dat is hun goed recht. Maar ik moest dan iedere keer denken aan al die

ondernemers die heel vaak emotioneel met hun gezin op de bank of in hun horecabedrijf hebben gezeten. Daarvan zijn er ook heel veel het vertrouwen in de politiek verloren. Dat begrijp ik heel goed.

Mevrouw **Mutluer**:

Welke emoties roept dat bij u op wanneer u dat ziet?

De heer **Willemsen**:

Bij mij is de emotie vooral een stukje boosheid, omdat ik het echt onrecht vind, en een stukje machteloosheid, omdat ik heel graag veel meer had willen kunnen doen voor de ondernemers waar wij toen voor stonden. We hebben alles gegeven, durf ik wel te zeggen. Maar ja, ik heb niet alles bereikt wat ik had willen bereiken.

Mevrouw **Mutluer**:

Ik denk dan terug aan het verhoor van de heer Aalbersberg, die aangaf dat de horeca een van de meest krachtige lobby's had tijdens de pandemie.

De heer **Willemsen**:

Ja. Er was er één krachtiger, denk ik.

Mevrouw **Mutluer**:

Welke was dat?

De heer **Willemsen**:

Dat was de gezondheidszorg. Dat hebben ze goed gedaan en het was, denk ik, ook terecht dat die die aandacht kregen. Maar die hebben zich jaren achtergesteld gevoeld en tijdens corona het momentum gepakt om alles die kant op te draaien. Dat vind ik ook hartstikke goed, want ik denk dat dat dik verdiend is. Er was tijdens corona bovendien ook heel veel ellende op dat vlak. Ik vind alleen dat het over de rug is gegaan van onder andere horecaondernemers.

Mevrouw **Mutluer**:

Wie nog meer?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat er meer ondernemers zijn in het midden- en kleinbedrijf die er veel last van gehad hebben. Als de overheid die portie had gepakt, dan zouden ze het echt over alle schouders van Nederland kunnen verdelen in

plaats van over alleen over de schouders van de ondernemers. En ik zeg er toch ook maar meteen bij: die kans hebben ze nog steeds.

Mevrouw **Mutluer**:

Is dat in uw beleving de manier om het vertrouwen te herstellen?

De heer **Willemsen**:

Dat is niet de enige manier. Het zou ook gewoon heel erg helpen dat ... Laat ik het zo zeggen: voor mij zou het heel erg helpen, ook al vinden we het soms niet leuk om hun boodschap te horen, dat we veel transparanter zouden communiceren over welke kant we op willen. Op dat vlak staat mij nog steeds het gesprek bij met onze toenmalige minister-president over de clubs en de discotheken. Dat ging toen weer over "bedompte ruimtes". Wij waren daar echt boos over en zeiden: stop er nou eens mee om dat te vertellen, want dat zijn zeer goed uitgeruste bedrijven, waar honderdduizenden euro's uitgegeven worden aan luchtbehandeling, ventilatie et cetera. En dan met zo'n air: "We snappen het. We gaat het doen." Maar het duurde echt tot de persconferentie daarna, waarin weer benoemd werd "bedompte, stoffige, donkere ruimtes". Natuurlijk ga je dan contact zoeken met een appje. Ik moet dan wel zeggen dat er gelijk een telefoontje kwam, want hij heeft zich nooit verstoep. Maar de uitkomst ...

Mevrouw **Mutluer**:

... bleef hetzelfde.

De heer **Willemsen**:

... bleef dezelfde.

Mevrouw **Mutluer**:

U zei "onrecht" en "machteloosheid". Die woorden heeft u heel specifiek gebruikt, maar u heeft – ik zeg het even in mijn woorden – ook alles gegeven. Hoe keek de achterban naar jullie belangenbehartiging tijdens de pandemie?

De heer **Willemsen**:

Ehm ... Het is een beetje flauw, maar ik denk dat dat wisselend is geweest. Een hele groep is heel blij geweest met wat we voor elkaar hebben gekregen. Er is een bepaalde groep die vanuit principes vond dat we te veel met het kabinet meebewogen en dat we te weinig deden. En er zal ongetwijfeld ook een groep zijn die vindt dat we te fel zijn geweest of dat ik

te weinig diplomatiek naar buiten kwam. Maar ik denk, en dat geloof ik dan ook maar even, dat een heel groot deel blij is geweest met hoe we het voor ze opgenomen hebben, ondanks dat het niet alles heeft opgelost.

Mevrouw **Mutluer**:

Als je terugkijkt naar de horecasector zelf: hadden ze dingen anders kunnen of moeten doen?

De heer **Willemsen**:

Als je kijkt naar de hele sector, dan zou de sector misschien ... Dat is misschien door corona gekomen, maar het is een sector die bestaat uit familiebedrijven, mensen met passie en mensen die heel hard willen werken, omdat ze wat ze doen fantastisch vinden. Ze doen dat vaak met beperkte middelen, zeker de kleine bedrijven. Ik denk dat de branche af en toe wat zakelijker mag worden. Mensen moeten misschien iets meer vet op de botten kweken. Dat is in deze tijd lastig, maar dat had toentertijd misschien wel gekund. Mensen zouden daardoor wat weerbaarder zijn geweest. Ik ben een aantal jaar geen voorzitter meer, maar ik denk dat een branchevereniging er alles aan moet doen om een branche weerbaar te maken voor welke crisis dan ook, want we zullen ooit ongetwijfeld weer in een crisis terechtkomen.

Aan de andere kant wordt onze branche ook gemaakt door de mensen die dat allemaal doen vanuit die passie. Die mensen maken niet de afweging: werk ik 40 uur voor zoveel of 60 uur voor zoveel? Dat is ook de kracht van die branche. Het is op veel plekken de huiskamer van de samenleving. Ik weet echt wel dat er soms naar ondernemers gekeken wordt als mensen die het alleen maar doen om geld te verdienen of voor dit of voor dat, maar bij ons zit echt een hele grote groep ondernemers die leven in, van en uit hun bedrijf. Die mensen eten in hun bedrijf en die wonen in hun bedrijf. Die mensen leven vol passie voor hun bedrijf, maar op dit soort momenten zijn ze weinig weerbaar.

Mevrouw **Mutluer**:

Dat is een advies dat u meegeeft aan, ik herhaal, "de huiskamer van de samenleving", die de horecasector in uw beleving is. Weerbaar zijn en weerbaar zijn wanneer er weer een crisis komt: dat is een advies. Maar als u terugkijkt naar de rol van de horecasector en naar de rol van gastheer en gastvrouw gedurende de horecamaatregelen en tijdens bijvoorbeeld drukbezochte avonden vlak voor het ingaan van de gedeeltelijke lockdown,

hoe hadden ze dan dingen anders of beter kunnen doen als gastheer of gastvrouw?

De heer **Willemsen**:

Ongetwijfeld zijn er voorbeelden te vinden van momenten waarop wij scherper hadden moeten zijn op de handhaving van de 1,5 meter, de sluitingstijden en dat soort dingen. Die voorbeelden zullen er zeker zijn, zeker naarmate corona vorderde. Maar andersom, ik denk ook aan wat het gemis van de horeca, toen we dicht waren, voor veel mensen heeft betekend. Ik denk dan aan mensen die alleen wonen of alleen zijn. En dat geldt ook voor ons personeel, want eenzaamheid werd in coronatijd toch een ernstige bedreiging, laat ik het zo maar zeggen. Ik denk dat dat veel zwaarder weegt dan de dingen die wij op handhaving misschien anders hadden kunnen doen.

Mevrouw **Mutluer**:

En de steunmaatregelen?

De heer **Willemsen**:

Steunmaatregelen ... Je kan niemand verplichten om iets weg te geven, dus ook onze overheid niet. Maar als je pretendeert 100% te compenseren, dan rest er maar één ding en dat is 100% compenseren, want anders lieg je. Veel plastischer kan ik het niet zeggen. Er is dus een hele grote groep mensen in de steek gelaten, omdat ze gewoon niet of niet 100% gecompenseerd zijn.

Mevrouw **Mutluer**:

Oké. Dan mijn laatste vraag. U bent tijdens de coronaperiode vaak kritisch geweest, overigens ook tijdens dit verhoor, op de overheid. Maar in 2023 concludeerde u terugkijkend in een interview dat de overheid het goed heeft gedaan.

De heer **Willemsen**:

Ja. Dat vind ik ook. Kijk, wij waren onderdeel van HOTREC, de Europese branchevereniging, waar KHN nog steeds onderdeel van is. Wij zagen dus ook wat er in andere landen gebeurde.

Kijk, als je van iemand een bepaald bedrag krijgt of een bepaald cadeau, dan moet je daar dankbaar voor zijn. Alleen, als iemand je belooft iets te zullen geven in het landsbelang ... Wij leven gewoon in een heel rijk land! Wij leven

in een heel welvarend en rijk land. Een heel groot deel van dat land hebben we economisch aan de gang gehouden en als de energiecrisis er niet was gekomen, dan was het misschien wel veel soepeler doorgegaan. Maar die crisis kregen we als horeca ook nog eens over ons heen. De overheid heeft hier verzuimd om die last over iedereen te verdelen.

Nogmaals, die tijdelijke WW, die net voor corona vervallen is, had eigenlijk het vangnet moeten zijn voor de inwoners van Nederland, in de horeca in ieder geval. Dat hebben wij opgevangen en wij hebben de rest van de rekening betaald. En die zijn we nog steeds aan het betalen. Ben ik dankbaar voor hetgeen er gebeurd is? Ja. Ben ik dankbaar voor de snelheid waarmee in eerste aanleg dingen in de beginperiode gebeurden? Ja. Vind ik dat de overheid voldoende gedaan heeft? Nee. En vind ik dat we te veel benadeeld zijn door symboolpolitiek in de tijd dat het traject vorderde, bijvoorbeeld de late sluiting? Een keihard "ja"!

Mevrouw **Mutluer**:

U geeft dat heel helder weer: onrecht, machteloosheid, "de rekening lag bij de ondernemers". Maar een hele algemene vraag om even breed te kijken naar wat er tijdens de pandemie is gebeurd: hoe rechtvaardig is de horecasector behandeld in vergelijking met de sectoren buiten de horeca die ook getroffen werden door de pandemie? Een heel mooi voorbeeld: onderwijs. Als je dat als persoon vergelijkt, hoe kijkt u daar dan naar?

De heer **Willemsen**:

Ik denk dat de impact van de maatregelen op het onderwijs maatschappelijk gezien gigantisch zijn. Wij moeten lessen leren uit het verleden, maar ik denk de overheid ook. Op alle vlakken bleek dat we te weinig geïnvesteerd hadden om allerlei dingen in die gebouwen goed te kunnen doen. Maar ik denk dat de jeugd, jongeren, kleine kinderen, maar met name de groep van 12 tot 18, heel veel onrecht is aangedaan. Uiteindelijk zijn het geen dingen die je naast elkaar ... Je mag ze wel los van elkaar zien, denk ik. Ik denk dat wij dingen in de horeca hadden kunnen doen en dat we dan nog steeds compensatie hadden moeten krijgen om het ook voor ons recht te trekken. Dat er verschrikkelijke dingen in de zorg zijn gebeurd, dat staat voor mij op één. Ik heb alle ellende daar altijd ervaren als het ergste wat er is. Maar de maatschappelijke en economische schade in het onderwijs, bij ouderen, in de horeca en in bepaalde detailhandel, is niet minder of meer zwaar. De impact daarvan is voor iedereen op zijn manier levensgroot. Onze overheid had en heeft nog steeds, denk ik, gewoon de mogelijkheden en de middelen om dat

op te lossen. Sterker nog, ze hebben uitgesproken dat ze het gingen oplossen, maar ze hebben niet gedaan wat ze wel zeiden te gaan doen.

Mevrouw **Mutluer**:

Tot slot. We hebben de Kinderombudsvrouw, mevrouw Kalverboer, hier ook gehad. Zij trachtte de publieke opinie ook te veranderen. U zei net al: "Wij hebben rechtszaken aangespannen en de druk proberen op te voeren". Jullie hadden gesprekken en de Kinderombudsvrouw die hier was, had ook niet het nummer van premier Rutte. Ze belde, maar ze kreeg geen reacties op haar berichten. Ik stel die vraag, want er zijn heel veel kwetsbaren door de maatregelen ontstaan. Hoe zorg je ervoor ... Misschien stel ik nu een heel algemene vraag aan u, omdat u inmiddels ook best wel politiek handig bent geworden. Maar dan herhaal ik even uw bewoordingen. Hoe zou dat op een andere wijze moeten, zodat al die kwetsbaarheden en ook degenen die minder vocaal zijn ... Hoe zorg je ervoor dat die kwetsbaarheden wel tussen de oren komen van de overheid?

De heer **Willemsen**:

Dan moet je aan het begin van welke crisis er ook gaat komen ... Je hebt nu in kaart welke mensen dan geraakt worden en je weet ook welke mensen wel of niet voor zichzelf op kunnen komen. Die belangen zullen dan vanaf dag één meegenomen en behartigd moeten worden. Ik weet niet waarom de Kinderombudsvrouw bepaalde mensen niet kan bereiken, maar het lijkt mij, gezien het belang van haar rol, dat de overheid altijd bereikbaar zou moeten zijn voor die mensen. Maar dergelijke afwegingen maakt degene die zijn telefoon niet opneemt. Dan moeten we daar dus maar iets van vinden.

Mevrouw **Mutluer**:

Helder. Dank u wel voor uw antwoorden.

De **voorzitter**:

Collega Poortman, heeft u nog vragen?

De heer **Poortman**:

Nee, die heb ik niet. Dank u wel en ook dank aan meneer Willemsen.

De **voorzitter**:

IK heb ook geen vragen meer. Meneer Willemsen, we komen daarmee tot een afronding van dit openbare verhoor. Bedankt voor het beantwoorden van de vragen van de commissie.

Ik verzoek de bode om de getuige naar buiten te leiden.

(De heer Willemsen wordt naar buiten geleid door de bode.)

De **voorzitter**:

Het volgende openbare verhoor vindt vanmiddag om 14.00 uur plaats. Dat is het eerste openbare verhoor met de heer De Jonge.

Sluiting 12.40 uur.